

Lahti

Lahden kaupungin hyvinvointikertomus 2021–2024

Sisälllys

1. Hyvinvointikertomuksen tausta ja tarkoitus	4
Hyvinvointityön globaalit haasteet ja paikalliset muutokset	4
Hyvinvointityötä jatketaan Euroopan ympäristöpääkaupungissa	6
Hyvinvointikertomus kokoaa tietoa erillisistä suunnitelmista	6
2. Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja työryhmät	8
Hyvinvoiva Lahti -työryhmä	8
Lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä	8
Maakunnalliset hyvinvointityöryhmät ja yhdyspintatyö	9
3. Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden toteutuminen	10
Tehtyjä toimenpiteitä vuosina 2021–2024	11
A Kestävästi elinvoimainen: Elinvoimainen ja työllistävä Lahden kaupunkiseutu	11
A1. Työllisyyden kuntakokeilun toimenpiteet / Työttömien aktivointi ja työikäisten työ- ja toimintakyky	11
A2. Nuorten koulutukseen ja työhön kiinnittyminen	13
A3. Tyytyväisyys asuinalueiden olosuhteisiin ja turvallisuuteen	15
B Kestävästi hyvinvoiva: Hyvinvoiva ja osallistuva lahtelainen	18
B1. Mielenveys	18
B2. Päihteettömyys	24
B3. Elintavat	26
B4. Kulttuurihyvinvointi	30
B5. Osallistuminen ja vaikuttaminen	31
C Kestävästi uudistuva: Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta	36
C1. Toimenpiteet alueiden eriytymiskehityksen vähentämiseksi	36
C2. Palveluiden digitaalinen saavutettavuus ja digiosaaminen	37
C3. Palvelutori hyvinvoinnin ja osallisuuden alustana	38
C4. Kotoutumisen tukeminen	39
4. Indikaattoreiden ja kyselyjen osoittama hyvinvointi 2021–2024	40
Sotkanet-indikaattorit (THL)	40
Terve Suomi -väestötutkimus	40
Kansallinen terveysindeksi 2019–2021	42
TEAviisari	43
Kouluterveyskysely	44
Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely	44
Päihdetilannekysely	46
Jätevesitutkimus	47
Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA)	47
5. Hyvinvointitiedon perusteella tehdyt johtopäätökset ja linjaukset hyvinvointisuunnitelmaan 2026–2029	48
Keskeisimpiä ilmiöitä Lahdessa	49
Ilmiöpohjaisen hyvinvointityön jatkokehitys ja tulevaisuus Lahdessa	49
6. Lähteet	50
7. Liitteet	51

1

Hyvinvointi- kertomuksen tausta ja tarkoitus

Kuntalaki 410/2015 ja Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 määrittelevät hyvinvoinnin edistämisen yhdeksi kaupungin perustehtävistä.

Lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä on kirjattu kunnan tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Lain mukaan kaupungin tulee raportoida valtuustolle vuosittain kuntalaisten terveydestä, hyvinvoinnista ja niiden edistämiseksi toteutetuista toimenpiteistä sekä valmistettava vähintään kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.

Hyvinvointikertomus on kaupungin hyvinvointipoliitiikan suunnittelun, arvioinnin ja raportoinnin työväline.

Hyvinvointikertomuksessa kuvataan kunnan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin. Lisäksi siinä kuvataan kunnan palveluissa toteutetut keskeiset toimenpiteet väestön hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi.

Lahten kaupungin hyvinvointikertomus 2021–2024 perustuu vuonna 2022 päivitettyyn kaupunkistrategiaan ja sen pohjalta laadittuun hyvinvointisuunnitelmaan.

Hyvinvointikertomus vuosilta 2021–2024 tuodaan kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi valtuustokauden

lopussa, alkuvuodesta 2025 ja hyvinvointisuunnitelma 2026–2029 uuden valtuustokauden alussa, alkuvuodesta 2026.

Hyvinvointikertomuksen laadinnasta on vastannut hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta, käytännön valmistelusta Hyvinvoiva Lahti -työryhmä ja valmistelutyön koordinoinnista osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö.

Hyvinvointityön globaalit haasteet ja paikalliset muutokset

Joulukuussa 2019 kiinalaisesta Wuhanin kaupungista alkanut COVID-19-pandemia levisi maaliskuussa 2020 WHO:n julistamaksi maailmanlaajuiseksi pandemiaksi. Pandemia vaikutti laajasti myös Lahden kaupungin toimintaan ja edellytti uudenlaisia hyvinvointia edistäviä ja taudin leviämistä ehkäiseviä toimenpiteitä kaikilla palvelu- ja vastuualueilla. Kouluissa siirryttiin etäopetukseen ja monilla työpaikoilla etätööhön. Ikääntyneille järjestettiin asiointiapua ja kuulumisia kyseltiin puhelimitse. Tammikuussa 2021 pandemia osoitti jo laantumisi-

sen merkkejä, mutta helmikuun aikana tilanne kääntyi huonompaan suuntaan. Alueellinen koronatyöryhmä totesi koronan olevan alueellamme leviämisvaiheessa. Valtioneuvosto julkisti Suomeen poikkeusolot 1.3-27.4.2021. Valtakunnallisesti koronan ilmaantuvuus lähti laskuun huhtikuun aikana, niin myös Päijät-Hämeessä. Koronarajoituksia jatkettiin alueellisten viranomaisten ohjeiden mukaisesti. Suomessa luovuttiin koronarajoituksista 1.3.2022.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan alkoi 24.2.2022. Maaliskuussa 2022 Lahti otti vastaan ensimmäiset pakolaiset. Euroopassa riehuva sota herätti keskustelua Suomen turvallisuudesta. Vaikka Suomeen ei kohdistunut suoraa sotilaallista uhkaa, saattoivat tapahtumat ja niistä uutisointi ahdistaa ja pelottaa. Sodasta aiheutunut energiapula ja poikkeuksellisen korkea inflaatio vaikeuttivat monien taloudellista toimeentuloa syksystä 2022 alkaen. Polttoaineiden, elintarvikkeiden ja erityisesti sähkön hinta nousivat ennätyskalliseksi korkealle.

Päijät-Hämeessä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämis- ja tuottamisvastuu siirtyi Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle jo vuoden 2017 alusta alkaen. Seuraava muutos tapahtui 1.1.2023, kun Päijät-Hämeen

hyvinvointialue aloitti toimintansa. Tässä yhteydessä myös sote-palvelujen rahoitus siirtyi kunnilta valtiolle. Sote-uudistuksen yhteydessä otettiin käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin (Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta § 15). HYTE-kertoimen tarkoituksena on korvata kunnille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä aiheutuvia kustannuksia ja kannustaa hyvinvointityöhön. HYTE-kerroin muodostuu kunnan toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja muutosta mittaavista tulosindikaattoreista. Tulosindikaattorit on merkitty hyvinvointikertomukseen (HYTE-ind). Vuonna 2024 Lahden HYTE-kerroin oli 67, mikä tarkoitti 20,00 euroa/asukas.

HYTE-kerroin

67

€ / asukas

20,00

Hyvinvointityötä jatketaan Euroopan ympäristöpääkaupungissa

Kesäkuussa 2019 Lahden kaupunki valittiin Euroopan ympäristöpääkaupungiksi vuodelle 2021. Lahden kaupungin vision mukaan Lahti on rohkea ympäristökaupunki. Visio korostaa Lahden muutosta kansainväliseksi yliopistokaupungiksi, jolla on kyky tarjota ratkaisuja erilaisiin tulevaisuuden haasteisiin. Rohkeus tarkoittaa myös valintoja, joilla edistetään työllisyyttä, hyvinvointia, sujuvaa arkea ja yrittämistä. Ympäristöpääkaupungin tunnuslause on "Lahti – tehty kestäväksi".

Sosiaalista kestävyttä edistetään ympäristöpääkaupungissa ekologisen ja taloudellisen kestävyuden rinnalla. Ensimmäinen kaupunkitasoinen *kestävyysraportti* julkaistiin 28.3.2023. Suunnannäyttäjinä toimivat paikallisten tavoitteiden lisäksi Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestävä kehitys tavoitteet.

Hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyö toteuttaa kestävä kehityksen tavoitteita (kuva 1).

Hyvinvointikertomus kokoaa tietoa erillisistä suunnitelmista

Lahdessa on aikaisemmin laadittu erillisenä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpideohjelma sekä ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toimintaohjelma. Jatkossa nämä suunnitelmat ja ohjelmat sisältyvät yhteen koko kaupungin väestön kattavaan hyvinvointisuunnitelmaan. Hyvinvointikertomus 2021–2024 kokoaa tiedot kaikkien suunnitelmien ja ohjelmien osalta yhteen.

Luontoaskel terveyteen on Lahden seudun terveys- ja ympäristöohjelma vuosille 2022–2032. Lahden kaupunki, Päijät-Hämeen hyvinvointialue ja alueen yliopistoyhteisö tekevät ohjelman avulla tiivistä yhteistyötä kansansairauksien ehkäisemiseksi sekä ilmastomuutoksen ja luontokadon hillitsemiseksi. Ohjelma yhdistää Päijät-Hämeen alueen terveys- ja ympäristötavoitteet. Ohjelmassa tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa liikkumisen, kasvispainotteisen ravitsemuksen, paremman asuin ympäristön ja luontokontaktien edistämiseksi. Hyvinvointikertomuksessa raportoidaan osin myös Luontoaskel terveyteen -ohjelman tavoitteiden toteutumista.

Kuva 1. Kestävä kehityksen tavoitteet hyvinvointisuunnitelmassa ja -kertomuksessa. Suomen YK-liitto (SDG – Sustainable Development Goals).

2

Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja työryhmät

Hyvinvoiva Lahti -työryhmä

Hyvinvoiva Lahti -työryhmä toimi nimellä Hyvinvointiryhmä syksyyn 2024 asti. Työryhmän tehtävänä on kehittää, koordinoita ja seurata kaupunkitasoisesti hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisen sekä ehkäisevän työn hyviä käytäntöjä; tuottaa tietoa väestön hyvinvoinnista, terveydestä, osallisuudesta sekä palvelujärjestelmän toimivuudesta; valmistella hyvinvointikertomus- ja suunnitelma; seurata ja dokumentoida hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden toteutumista ja toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Hyvinvoiva Lahti -työryhmään ovat kuuluneet sivistysjohtaja (puheenjohtaja), osallisuuden ja tiedon vastualuejohtaja (varapuheenjohtaja), johtava asiantuntija (sihteeri), kehittämisjohtaja, palvelutoripäällikkö, osallisuuskoordinaattori, hyvinvointikoordinaattori, maahanmuuttotyön asiantuntija, kansainvälisen osaamisen päällikkö, Wellamo-opiston suunnittelijaopettaja, verkostopäällikkö (työllisyysasiat), opetus- ja kasvatus-

johtaja, yleiskaava-arkkitehti, työvalmennuspäällikkö, liikuntapalveluvastaava, ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori, kaksi nuorisopalveluiden palvelupäällikköä, palvelupäällikkö (kirjasto), strategiasuunnittelija, kulttuuriasiainpäällikkö, turvallisuus-päällikkö, viestintäpäällikkö, asuntoasian päällikkö, erityisasiantuntija (tilastot), aluekoordinaattori, yhdistysedustaja, alueellinen hyvinvointikoordinaattori Päijät-Hämeen hyvinvointialueelta, hyvinvointipäällikkö/projektipäällikkö Päijät-Hämeen liitosta ja LAB ammattikorkeakoulun osaamispäällikkö.

Lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä

Lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmän (lape) tehtävänä on seurata ja arvioida Lahden kaupungin lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa sekä johtaa, suunnitella ja koordinoita moniammatillista yhteistyötä. Lasten

ja nuorten hyvinvointityöryhmän alaisuudessa toimii kolme alueellista lasten ja nuorten hyvinvointiryhmää (etelä, itä, pohjoinen), jotka kehittävät ja lisäävät moniammatillista yhteistyötä alueellaan.

Maakunnalliset hyvinvointityöryhmät ja yhdyspintatyö

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) maakunnalliset työryhmät kokoavat yhteen kuntien, hyvinvointialueen, eri viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoita. Maakunnallisissa ryhmissä (LAPE-yhteistyöryhmä, työllisyyden hoidon työryhmä, hyvinvointikoordinaattoreiden verkosto, sivistystoimen johtajien työryhmä) on valmisteltu maakunnalliset hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön painopistealueet, jotka ovat mielen hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys, arjen turvallisuus sekä päihitteettömyys ja terveelliset elintavat.

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä on tärkeää varmistaa toimivat palveluketjut hyvinvointialueen ja kuntien välillä. Päijät-Hämeessä 1.1.2023 toimintansa aloittaneen hyvinvointialueen hallintosäännön 15 §:n mukaan aluehallitus asettaa hyvinvointialueelle yhdyspintaneuvottelukunnan, jonka tehtävänä on edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja yhdyspintatyöhön liittyvää yhteistyötä alueella. Yhdyspintaneuvottelukunnan jäsenet on nimetty kuntien, hyvinvointialueen ja maakuntaliiton viranhaltijoista sekä järjestöjen edustajista.

Laki hyvinvointialueesta (611/2021) 14 § edellyttää hyvinvointialueen ja sen kuntien neuvottelevan tehtävien hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta vähintään kerran valtuustokaudessa. [Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\)](#) 6 ja 7 § säädetään vuosittain pidettävistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvotteluista. Päijät-Hämeessä ensimmäiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen neuvottelut järjestettiin 17.8.2023.

3

Hyvinvointi- suunnitelman toimenpiteiden toteutuminen

Vuonna 2021 julkaistussa Lahden kaupungin laajas-
sa hyvinvointikertomuksessa vuosilta 2017–2020 to-
detaan, että työttömyys, koulutuksen ulkopuolelle
jääminen, pienituloisuus ja toimeentulotuen varassa
eläminen, eri-ikäisten mielialaongelmat sekä päihtei-
den käyttö ja turvattomuus ovat keskeisiä uhkia lahta-
laisten hyvinvoinnille ja terveydelle. Myönteisiä ilmiöitä

puolestaan olivat väestön kasvu, koulutustason nousu
sekä paikalliset hyvinvointi-innovaatiot ja rakenteelli-
set uudistukset.

Vuonna 2022 hyväksytyssä hyvinvointisuunnitelmas-
sa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealu-
eiksi ja kehittämiskohteiksi vuosille 2022–2025 nostettiin
kaupungin strategiaan pohjautuen seuraavat teemat:

A Kestävästi elinvoimainen: Elinvoimainen ja työllistävä Lahden kaupunkiseutu

- A1. Työllisyyden kuntakokeilu / Työttömien aktivointi ja työikäisten työ- ja toimintakyky
- A2. Nuorten koulutukseen ja työhön kiinnittyminen
- A3. Tyytyväisyys asuinalueiden olosuhteisiin ja turvallisuuteen

B Kestävästi hyvinvoiva: Hyvinvoiva ja osallistuva lahtelainen

- B1. Mielenterveys
- B2. Päihteettömyys
- B3. Elintavat
- B4. Kulttuurihyvinvointi
- B5. Osallistuminen ja vaikuttaminen

C Kestävästi uudistuva: Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta

- C1. Toimenpiteet alueiden eriytymiskehityksen vähentämiseksi
- C2. Palveluiden digitaalinen saavutettavuus ja digiosaaminen
- C3. Palvelutori hyvinvoinnin ja osallisuuden alustana
- C4. Kotoutumisen tukeminen

Tehtyjä toimenpiteitä vuosina 2021–2024

Hyvinvointikertomukseen on koottu keskeisiä toimenpiteitä ja niiden vaikuttavuutta kuvaavia indikaattoreita. Indikaattoreiden kohdalla nuolen suunta ja väri kuvaavat, mihin suuntaan tilanne on kehittynyt. Vertailuvuotena käytetään pääsääntöisesti vuotta 2019, vuotta ennen koronapandemiaa. Vihreä nuoli ↑ kuvaa positiivista kehitystä ja punainen ↓ negatiivista kehitystä. Keltaista nuolta ↗ on käytetty silloin, jos muutos on ollut alle yksi prosenttiyksikköä. Osasta indikaattoreita ei saada enää Lahti-tasoisia tuloksia, vaan tulokset saadaan hyvinvointialueetasolla (HVA). Hyvinvointikertomuksen indikaattorit on koottu laajemmin liitteeseen 3.

A Kestävästi elinvoimainen: Elinvoimainen ja työllistävä Lahden kaupunkiseutu

A1. Työllisyyden kuntakokeilun toimenpiteet / Työttömien aktivointi ja työikäisten työ- ja toimintakyky

Työllisyyden kuntakokeilu

Maaliskuussa 2021 alkaneen työllisyyden kuntakokeilun tavoitteena on ollut edistää työttömien työnhakijoiden työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista. Vuonna 2022 kuntakokeilua toteutettiin suunnitelman mukaisesti. Lainsäädännön uudistaminen 1.5.2022 (ns. Uusi asiakaspalvelumalli) vauhditti kasvokkaisten tapaamisten osuutta ja työnhakuvollisuus aktivoi asiakkaita työnhakuun.

Vuonna 2022 Kuntakokeilun toimenpiteissä ryhdyttiin varautumaan TE24 -uudistukseen ja sen mukanaan tuomiin muutoksiin toiminnassa ja toimintaympäristössä. Kaupungin työllisyydenhoidon ekosysteemi on tarkoituksenmukaista nähdä tulevaisuudessa ei pelkästään kuntakokeilun mukaisena alueena, vaan tulevan työllisyysalueen mukaisena alueena ja yhteistyönä muiden työllisyysalueiden kanssa.

Työttömien aktivointi – työikäisten työ- ja toimintakyky

Vuonna 2022 perustettiin alkupalvelut-tiimi, joka vastaa kuntakokeilun uusien asiakkaiden palvelusta. Alkupalvelussa käynnistyy tehokas asiakaspalveluprosessi, joka edistää asiakkaan nopeaa työllistymistä tai palveluohjausta. Yli 30-vuotiaat työnhakija-asiakkaat segmentoitii palvelutarpeen perusteella.

Vuoden 2023 alussa perustettu monialaisten palvelujen tiimi paneutui pitkäaikaistyöttömien tilanteisiin ja palvelutarpeisiin. Kohderyhmällä oli usein monia työllistymistä estäviä haasteita ja alueellisella yhteistyöllä mm. hyvinvointialueen kanssa näitä pyrittiin purkamaan. Monien tilanne paranikin luottamuksellisen ja vahvasti motivoivan omavalmentajasuhteen ja oikea aikaisen tarpeenmukaisen palveluohjauksen avulla. Uravalmennuksista oli sekä välitöntä hyötyä asiakaskunnan tilanteiden edistymisen näkökulmasta mutta myös pidempi aikaista vaikutusta mm. päihdekuntoutuksen myötä käynnistynyt toipumisprosessin eteneminen tai kokoaikatyön saaminen.

TOTTA! - Työkyvyn ja työelämäosallisuuden tunnistaminen työllisyydenhoidon agendana -hankkeessa päätavoitteena on rakentaa maakunnallisessa hyvinvointialueyhteistyössä ennakoiva työkyvyn selvittelyn malli kunnalliseen työllisyydenhoitoon. Hanke ennakoiki voimakkaasti työllisyyspalveluiden siirtoa kunnille (2025) ja nivoutuu myös hyvinvointialueuudistuksen yhdyspinnalle. Mallin avulla on mahdollista tunnistaa aiempaa paremmin kaikkein heikoimmassa asemassa olevien yli 30-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien jäljellä oleva työkyky sekä mahdollisuudet kouluttautumiseen tai työntekoon. Hankkeen toimenpiteillä edistetään vaikeimmassa työmarkkinatilanteessa olevien asiakkaiden oikea-aikaista, oikeaan jatkotoimenpiteeseen ohjaavaa työllisyydenhoitoa. Lahden kuntakokeilun omavalmentajien osaamista lisätään asiakkaiden työkyvyn ja työelämäosallisuuden haasteiden tunnistamisessa. Lisäksi hankkeessa edistetään Lahden seudun elinkeinoelämän tietoutta osatyökykyisten monimuotoisesta rekrytoinnista.

Toimenpiteitä:

- Keskeytettiin palkkatuen vaikuttavuuteen sekä sen kohdentamiseen enenevästi avoimille työmarkkinoille. Sidottiin palkkatuen myöntäminen tiiviimmin osaksi asiakasprosessia ja varmistettiin työssä pysymistä ja työssä valmennusta.
- Lahti-lisän muutosprojekti vuosina 2022–2023 (palkkatuki uudistus edellytti muokkaamaan Lahti-lisän myöntämisen kriteereitä.)
- Osaamistarpeiden ennakointi mm. Fazer.

Yhteistyön rakentaminen hyvinvointialueelle mm. työttömien terveystarkastuksiin liittyen lähetekäytäntöjen ja monialaisen työllistymistä edistävän palvelun (TYP/TYM) kehittäminen.

- Käynnistettiin monialaista tukea tarvitseville pitkäaikaistyöttömille oma tiimi, joka keskittyi haastavasti työllistyvien tilanteiden kartoittamiseen ja oikea-aikaiseen palveluohjaukseen.
- Käynnistettiin työllisyyspalvelujen vaikuttavuusperusteinen pilotti työmarkkinatukea pitkään saaneiden henkilöiden työllistämiseksi sekä räätälöitiin muitakin kohderyhmäkohtaisia palveluja työllistymisen edistämiseksi kuten pitkäaikaistyöttömien uravalmennus.
- Kuntakokeilun asiakkaiden osalta aloitettiin segmentointi oikean palvelutarpeen tunnistamiseksi.
- TE24-hankkeen valmistelun yhteydessä tiivistettiin työllisyyden kuntatoimijoiden verkoston toimintaa.
- Tiivistettiin yhteistyötä ELY-hankintoihin ja varmistettiin ELY:n rahoittamien palveluiden optiot ja uudet palveluhankinnat vuodelle 2024.
- Käynnistettiin kaupungille työllistämisen pysyvän toimintamallin rakentaminen.
- Jaettiin segmentoinnin perusteella asiakkaita tiimeihin. Tämä on mahdollistanut omavalmentajien erikoistumisen asiakaskunnalle soveltuvien palveluiden käyttöön ja antanut mahdollisuuden kohdennettuun palveluhankintaan.
- Ajanvarausjärjestelmä otettu käyttöön ja pyritty järjestämään asiakaspalvelua tarvittaessa myös verkkotapaamisina.
- Ohjaus- ja neuvontapalveluja on yhtenäistetty.

Tavoitteita noin 10 % työttömyysasteesta tai ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden alle 25 prosentin osuutta ulkomaalaisesta työvoimasta ei saavutettu. Pitkäaikaistyöttömyyden 30 % laskutavoite vuodesta

2021 jäi myös saavuttamatta, vaikka pitkäaikaistyöttömien määrä vähenikin.

Uudet elinkeinotontit

Yritystoiminta on tärkeä kaupungin hyvinvoinnin mahdollistaja. Lahden kaupunki tukee yritystoimintaa mm. riittäväillä yleiskaava- ja asemakaavavaruuksilla sekä mahdollistamalla nykyisten yritystonttien kehittämisen. Vuonna 2023 olemassa olevia yritystontteja on kehitetty kaupunkisuunnittelun erilaisilla toimenpiteillä: asema-kaavat, rakennusluvut ja poikkeusluvut.

Lahden suunta 2021–2025 työn osana on laadittu kaupunkitasoinen selvitys elinkeinoelämän varannoista, alueprofiileista ja toteutuksen ajoituksesta.

Työttömät, % työvoimasta 11/2024

14,5 % (v. 2019, 13,1 %) ↑

Koko maa 10,9 %

Ulkomaalaisten työttömyysaste 11/2024

36,9 % (v. 2019, 36,4 %) ↑

Koko maa 25,2 %

Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä 11/2024

36,0 % (v. 2021, 44,1 %) ↓

Koko maa 35,1 %

Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä v. 2023

16,3 % (v. 2019, 5,4 %) ↑

Koko maa 8,3 %

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet, % 25–64-vuotiaat v. 2023 (HYTE-ind.)

4,4 % (v. 2019, 4,4 %) ↔

Koko maa 2,4 %

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, % v. 2023 (HYTE-ind.)

6,4 % (v. 2019, 6,7 %) ↓

Koko maa 6,0 %

A2. Nuorten koulutukseen ja työhön kiinnittyminen

Ohjaamo

Ohjaamolta on saanut työhönvalmentajan, koulutusohjaajan (31.5.2024 asti), psykososiaalisen tuen, ura- ja ammatinvalintapsykologin sekä terveydenhoitajan/psykiatrisen sairaanhoitajan palveluita. Työhönvalmentajalta on voinut saada tukea työnhakuun, työnhaun asiakirjojen laatimiseen ja työpaikkahaastatteluihin valmistautumiseen. Koulutusohjaaja on tukenut koulutusalan valinnassa ja hakemuksien tekemisessä. Psykososiaalisen tuen Onni-työntekijät ovat tarjonneet keskusteluapua arkeen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Ura- ja ammatinvalinnanpsykologi on palvellut nuoria, jotka ovat tarvinneet ammatillaisen tukea ammatinvalinta-asioihin ja urapolkunsuunnitteluun. Terveydenhoitajan palvelu on ollut konsultoivaa tukea hyvinvointiteemoihin liittyen (mm. ravitsemus, unettomuus ja henkiseen pahoinvointiin liittyvät asiat).

Ohjaamo on tehnyt säännöllistä yhteistyötä nuorten parissa työskentelevien hankkeiden ja muiden toimijoiden kanssa yhteisten tapahtumien, esittelyiden, tiedonvaihdon ja asiantuntijatapaamisten merkeissä. Ohjaamo on ollut mukana kuntakokeilun viranomaistyötä toteuttavan alkupalvelutiimin sekä työllisyyden ohjaus- ja neuvontapalveluiden toteuttamissa työnhakuaan aloittavien henkilöiden alkuinfo-tilaisuuksissa. Nuorten asiakaspalvelutiimin omavalmentajat ovat päivystäneet

Ohjaamossa kerran viikossa ja tehneet asiakasohjauksia Ohjaamoon tilanteissa, joissa asiakas on tarvinnut tukea työnhakuasiakirjojen laatimiseen.

Ohjaamo on ollut keskeinen toimija ja koollekutsuja alueen koulustoitimijoiden verkostossa. Yhteistyön tuloksena järjestettiin vuonna 2023 kaksi "Kohti koulutusta" -tapahtumaa, jossa opiskelumahdollisuuksiaan olivat esittelemässä kaikki Päijät-Hämeen keskeiset koulustoitimijat.

Oppivelvollisuus uudistus

Oppivelvollisuus uudistus vuodelta 2021 nosti oppivelvollisuusiän 18 vuoteen ja laajensi oppivelvollisuuden toiselle asteelle. Uudistuksen tavoitteena on vähentää vain perusasteen koulutuksen varassa olevien määrää. Oppivelvollisuuden monialainen ohjausryhmä koordinoi oppivelvollisuuden laajentamista ja siihen liittyviä toimenpiteitä.

Laajennetun oppivelvollisuuden kuntavastaava toimii nuorisopalveluissa ja hoitaa vailla opiskelupaikkaa olevien oppivelvollisten tukea ja ohjausta joko oppilaitoksiin tai muihin tukipalveluihin. Sopivien opiskelupaikkojen määrä alueella on lisääntynyt oppilaitosten yhteistyöllä, mutta ei edelleenkaan ole riittävä eikä rakenteeltaan vastaa täysin nuorten tarpeita.

Kesätyömahdollisuudet

Työllisyyspalvelut on tukenut ja rahoittanut vuosittain lahtelaisten nuorten kesätyöllistymistä. Määrärahaa

on käytetty vuosittain kesäharjoittelijoiden palkkaamiseen, kesätyöseteleihin sekä kesäyrittäjyyden tukemiseen.

Koululaisille ja opiskelijoille on tarjottu vuosina 2021–2024 kuukauden mittaisia kesäharjoittelupaikkoja kaupungin yksiköissä. Kesäharjoittelijoiden määrä on vaihdellut vuosittain 134–179:n välillä ja kaupungin saama palaute on ollut pääsääntöisesti myönteistä.

Vuosina 2021–2022 jaettiin 600 kesätyöseteliä 15–17-vuotiaille nuorille. Kesätyöseteleiden jakamisperiaatteet uudistettiin vuosille 2023–2024 siten, että jokainen kesätyösetelin halunnut lahtelainen 9. luokkalainen sai sen käyttöönsä. Samalla nuorille tarjottiin koulutyön ohessa valmiuksia kesätyönhakuun (työnhaun ABC, CV:n päivitys) sekä viestittiin kesätyöseteleistä työnantajille. Kesätyösetelin avulla on vuosittain työllistynyt lähes 300 nuorta.

Nuorten kesäyrittäjyyttä on tuettu palveluntuottajan avulla vuosina 2021–2024. Kesäyrittäjyyspalvelun tavoitteena on ollut tarjota nuorille kokemuksia yrittäjyydestä ja vaihtoehto tavanomaiselle kesätyölle. Palveluntuottaja järjesti nuorille yritysideoita, yrittäjyyskurssin sekä mentorointipalvelua yritystoiminnan tueksi. Kesäyrittäjiä tuettiin lisäksi kaupungin maksamalla 300 euron arvoisella kesäyrittäjyystuella.

Muita keskeisiä toimenpiteitä:

- *Lähetekäytäntö* uusittiin vuonna 2022 yhteistyössä Harjun terveyden kanssa. Lähetekäytäntö edistää asiakkaan oikea-aikaista palveluiden saantia sekä luo kattavamman kuvan asiakkaan tilanteesta.
- *Rekrypiste* perustaminen aloitettiin yhteistyössä elinvoimapaalveluiden kanssa vuonna 2022 ja se lanseerattiin syksyllä 2023. Rekrypiste on työnantajille suunnattu työllistämistä ja työllistymistä edistävä palvelu ja yhteistyön muoto, joka yhdistää työt ja tekijät.
- *Täsmätyöpilotti* aloitettiin vuonna 2022. Nuorten parissa työskentelevää henkilöstöä koulutettiin RATKO-menetelmän käyttöön, yritysten tehtävänkuvien muotoilun tueksi ja tätä kautta täsmätyökykyisille uusien työmahdollisuuksien luomiseksi. Työkyvyn arviointimallin kehittäminen aloitettiin.
- *Neuvolayhteistyö* aloitettiin vuonna 2022 yhdessä Avainsäätiön Digittämö-hankkeen kanssa. Neuvoloissa tarjotaan tietoutta ja valmennusta vanhempainvapaalla oleville nuorille sekä koulutusta neuvolatyöntekijöille.

- *Ennakoivan talousneuvonnan* koulutusta järjestettiin vuonna 2022 oppilashuollon, etsivän nuorisotyön ja Dominon henkilökunnalle.
- *Nuorten yrittäjyyden tukemisen malleja* on tarkasteltu mm. TE-toimiston hallinnoiman Nuorten Start up -hankkeen kautta.
- *Työkyvyn arviointimallin* kehittäminen aloitettu osana KUNTO-hankkeen toimenpiteitä vuonna 2022.
- Kuntakokeilun nuorten tiimiin on lisätty vakituinen työllisyys- ja yrityskoordinaattori sekä työkykykoordinaattori vuonna 2023 lisäämään tiimin monialaisuutta ja tehostamaan työnvälitystä.

Nuorten työllisyyspalveluiden palvelukokonaisuuden tarkastelu

Vuoden 2023 alussa haettiin alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen -rahoitusta (AKKE) nuorten työllisyyspalvelumallin uudelleentarkastelua varten. Palvelurakenteen tarkastelu on tarpeellinen, sillä nuorille on Lahden kaupungilla tällä hetkellä kahdet osittain päällekkäiset työllisyyspalvelut. AKKE-hankkeella toteutettava selvitys kilpailutettiin lokakuussa 2023 ja toteutettiin alkuvuonna 2024. Palvelukokonaisuuden tarkastelu ja uudistaminen on hyvä ajoittaa TE-palveluiden siirron yhteyteen vuosien 2024–2025 aikana.

Alle 25-vuotiaiden nuorisotyöttömyysaste 11/2024

15,7 % (v. 2019, 17,6 %) ↓

Koko maa 13,0 %

Perustoimeentulotukea vuoden aikana saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä v. 2023

22,5 % (v. 2019, 27,5 %) ↓

Koko maa 13,5 %

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (HYTE-ind.) v. 2022

11,3 % (v. 2019, 9,7 %) ↑

Koko maa 8,3 %

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä v. 2022

19,5 % (v. 2019, 21,0 %) ↓

Koko maa 14,7 %

A3. Tyytyväisyys asuinalueiden olosuhteisiin ja turvallisuuteen

Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely

Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely on toteutettu Lahdessa kaksi kertaa avoimena verkkokyselynä vuosina 2020 ja 2023.

Vuoden 2023 kyselykierroksella vastaajalla oli mahdollisuus merkitä turvattomaksi ja viihtyisäksi kokemiaan paikkoja kartalle niin keskustan alueelta kuin omalta asuinalueeltaan. Turvattomaksi koettuja paikkoja keskustassa merkittiin lähes 1200 kertaa, joista noin 46 % liittyi päihdeiden käyttöön tai huumausaineiden kauppaamiseen. Keskustan alueelle merkittiin myös lähes 1000 viihtyisäksi koettua paikkaa. Viihtyisyyttä lisäsivät yleisimmin luonnonläheisyys, rauhallisuus ja maisemat. Kyselyn tarkemmat tulokset on esitetty luvussa 4. Indikaattoreiden ja kyselyjen osoittama hyvinvointi 2021–2024.

Esteettömyyssuunnitelma

Kaupungin asukkaille suunnattu esteettömyyskysely toteutettiin vuonna 2023. Kyselyyn vastasi 147 henkilöä. Tuloksia hyödynnettiin esteettömyyssuunnitelman laatimisessa, mikä oli yksi kaupungin vammaispoliittisen ohjelman toimenpiteistä. Esteettömyyssuunnitelma valmisteltiin yhteistyössä vammaisneuvoston kanssa ja se valmistui kesäkuussa 2023. Keskeisinä esteettömyyden kehittämiskohteina nousivat esiin talvikunnossapito, penkkien lisääminen kävelyreiteille, suojateiden muokkaaminen esteettömiksi ja esteettömät luontokohteet. Hyvinä esimerkkeinä Lahden esteettömistä kohteista mainittiin muun muassa Malva, Sibeliustalo ja pääkirjasto.

Keskustan turvallisuussuunnitelma

Keskustan turvallisuussuunnitelmaan on koottu 39 eri toimijan ja vastuutahon keskustan turvallisuutta parantavaa ja edistävää toimenpidettä tai hanketta, joilla pyritään vastaamaan suunnitelmassa käsitellyn 12 eri turvallisuusteeman ja haasteeseen. Keskustan turvallisuussuunnitelma

Päihdetilannekysely

Pakka-toimintamalliin sisältyvä päihdetilannekysely toteutetaan kolmen vuoden välein. Kyselyssä kartoitetaan kunnan asukkaiden havaintoja, näkemyksiä sekä kokemuksia alkoholista, huumeista, tupakka- ja nikotiinituotteista (savukkeet, nuuska, sähkösavuke) ja rahapeleistä sekä ajatuksia päihdehaittojen vähentämisen keinoista. Tuloksia hyödynnetään alueen ehkäisevän

päihdetyön kehittämisessä. Kyselyn tarkemmat tulokset on esitetty luvussa 4. Indikaattoreiden ja kyselyjen osoittama hyvinvointi 2021–2024.

Jalkautuva ehkäisevä työ

Monet eri toimijat jalkautuvat Lahdessa kaduille säännöllisesti useana päivänä viikossa. Esimerkiksi nuorisopalveluiden jalkautuva työpari jalkautuu kaduille kolme kertaa viikossa ympäri vuoden. Myös Walkers Lahti ja Monon Side ry jalkautuvat kaduille viikoittain. Isomalla moniammatillisella ryhmällä (Lahden kaupungin nuorisopalvelut, Lahden seurakuntayhtymä, poliisin Ankkuri- ja ennalta estävän toiminnan -ryhmät, Monon Side ja Walkers Lahti) jalkautumisia tehdään esimerkiksi koulujen aloitus- ja päättöviikonloppuna, vappuna, yötivolin aikaan ja sellaisina aikoina, kun nuoret ovat sankoin joukoin liikkeellä tai Lahdessa on nuorison liikkeelle saava tapahtuma.

Rikosten ja jengiytymisen ennaltaehkäisy, katusovittelu

Lasten ja nuorten lisääntyneeseen rikollisilla teoilla oireiluun on vastattu perustamalla monialainen katusovitteluverkosto v. 2022, jota koordinoi nuorisopalvelut.

Katusovittelijat toimivat yhteistyössä poliisin ja sovittelutoimiston kanssa. Sovitteluihin kuuluu seurantajakso, jolla varmistetaan sopimuksen toteutuminen ja turvataan osapuolille tarvittava palveluohjaus.

Perusopetus, nuorisopalvelut ja lukiokoulutus saivat v. 2023 hankerahoitusta hankkeeseen, jonka tavoitteena on etsiä uusia tapoja vaikuttaa lasten ja nuorten käytöksellä oireiluun sekä rikosten ja jengiytymisen ennaltaehkäisyyn. Toimintatapoina ovat ammattiaikuisten lisääminen nuorten toimintaympäristöihin jalkautumisen ja yksilötyön kautta, verkostoyhteistyön tiivistäminen ja koulu- ja katusovittelun kehittäminen. Lukiokoulutuksessa järjestetään koulutusta henkilöstölle hyvinvointi- ja turvallisuusosaamisesta. Opiskelijoiden suvaitsevaisuutta ja vuorovaikutustaitoja kehitetään yhteisöpedagogin johdolla sekä etsitään uusia keinoja aikuisten ja nuorten vuoropuhelun kehittämiseksi.

Tukialus-hanke

Diakonissalaitoksen säätöön, sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoittama Tukialus-hanke on tehnyt jalkautuvaa etsivää mielenterveys- ja päihdetyötä Lahden kaduilla vuosina 2022–2024. Hankkeen projektityöntekijät ja vertaistoimijat jalkautuvat Lahden kaduille arkipäivisin kohtaamaan kaikkein heikoimmasa asemassa olevia mielenterveys- ja päihdeongelmista sekä sairauksista kärsiviä ihmisiä. Tavoitteena on tukea ihmistä elämän ja arjenhallinnan palautumisessa. Vuosittain kohtauksia kadulla on ollut noin 2250. Kohtaamismäärät ovat nousseet vuosittain. Hanke on tehnyt tiiviistä yhteistyötä kaikkien alueellisten toimijoiden kanssa, jotka kohtaavat hankkeen kohderyhmän ihmisiä. Vuonna 2025 etsivä mielenterveys- ja päihdetyö siirtyy osaksi Päijät-Hämeen hyvinvointialueen Launeenkadun päiväkeskuksen toimintaa.

Nuorten katutyöhanke

Lahdessa vuonna 2023 oleva Diakonissalaitoksen Nuorten katutyö -hanke tarjosi kadulla oleville alaikäisille päihde- ja mielenterveysongelmallisille apua heidän omilla ehdoillaan.

Tuulensuoja

Tuulensuoja on STEA:n rahoittama ja Lahden Sini-nauha ry:n toteuttama hanke vuosina 2022–2024. Matalan kynnyksen päivätoimintakeskus Tuulensuoja avattiin toukokuussa 2022 Launeen entisen terveysaseman tiloihin. Tuulensuoja on tavoittanut hyvin kohderyhmäänsä kuuluvia täysikäisiä päihderiippuvaisia ja asunnottomia, mikä on osaltaan rauhoittanut Lahden katukuvaa. Vuoden 2024 loppuun mennessä

Tuulensuojassa on ollut 16 400 käyntiä, yksittäisiä kävijöitä 450. Vuoden 2025 alusta alkaen toiminta jatkuu Päijät-Hämeen hyvinvointialueen toimintana Launeenkadun päiväkeskuksen nimellä.

Keskustan kehittämishankkeet

Keskustan liikenteessä on tehty turvallisuutta parantavia toimenpiteitä. Harjun koulun Paavolan kampukselle siirtymisen yhteydessä toteutettiin supersuojatie Karjalan kadulle ja vilkkuvalot muutamiin keskustan suojateihin.

Vuorikatu on saneerattu ja sen yhteydessä on parannettu kävelyn olosuhteita mm. lyhentämällä suojatieyli-tyksiä ja toteuttamalla korotettu katualue Vuorikadun koulun edustalle.

Keskustassa toteutettiin vanhusten palveluliikennettä helpottava robottibussikokeilu vuonna 2023. Lahden Seudun Liikenne kuljetti vaivattomasti keskustan elämyksiin, tarjoamalla 1 € mobiililipun arki-iltaisin ja viikonloppuisin heinäkuun 2023 alusta syyskuun alkuun.

Torille on toteutettu kesien 2022–2024 ajaksi viihtyisiä oleskelualueita penkkeineen ja kukkaistutuksineen. Ne yhdessä tapahtumalava ”Lahen Lavan” kanssa ovat elävöittäneet kaupunkikeskustaa kesäisin 2021–2024. Erityisesti kesällä 2024 oli säännöllistä eri ikäryhmille suunnattua ohjelmaa.

Keskustan viihtyisyyteen liittyviä kokeilu- ja hanke-toimia tehtiin erityisesti kesällä 2024, jolloin Hämeenkadulla toteutettiin Kesäkatukokeilu kukkaistutuksineen ja pyöräparkkeineen. Lanunaukiolle ja kirjaston edustalle toteutettiin Miniterveysmetsät GoGreenRoutes-projektissa, jossa tavoitteena on edistää myönteistä suhdetta ihmisen ja luonnon välillä sekä vahvistaa kaupunkilaisen luontoyhteyttä.

Asukkaiden osallistuminen keskustan kehittämiseen ja kaupunkisuunnitteluun

Kaupunkiympäristön palvelualueen keskeisenä teemanä vuodelle 2023 oli mahdollistaa suunnitteluun osallistuminen aiempaa useammalle. Asukastilaisuudet järjestettiin pääsääntöisesti hybridinä, mikä mahdollisti niihin osallistumisen useammasta lähtökohdasta. Lisäksi vuonna 2023 kehitettiin tilaisuuksien jälkiviestintää. Näin saatiin jaettua tietoa tilaisuuksista myös heille, jotka eivät päässeet osallistumaan. Asukkaiden oli myös mahdollista lähettää tilaisuuksiin ennakkokysymyksiä, joten he pääsivät nostamaan esiin itselleen tärkeitä aiheita, vaikka eivät tilaisuuteen päässeetkään.

Asukkaat pääsivät osallistumaan moniin erityyppisiin hankkeisiin. Pikku-Vesijärven puiston suunnittelussa asukkailla oli merkittävä rooli. Lisäksi Mankeli-kaupunkipyörien asemien sijaintia tarkasteltiin yhdessä asukkaai-

den kanssa. Uudet asemat löysivät paikkansa lukuisten palautteiden myötä. Keskustavision 2040 työhön osallistui syksyllä 2023 laaja joukko asukkaita, elinkeinoelämän toimijoita, opiskelijoita, kumppanuuspöytien jäseniä sekä yhdistyksien edustajia. Osallistumaan pääsi avoimissa työpajoissa ja verkkokyselyissä. Keskustavision työryhmä sai lahtelaisilta yli 1000 ideaa keskustan kehittämiseksi. Keskustan asukasyhdistyksen edustaja on kutsuttu mukaan keskustan kehittämissuunnitelmaan sekä Keskustavision 2040 -työn ohjausryhmään.

Vuoden 2023 lopulla tehtiin päätös kaupunkiympäristön uutiskirje-kokeilusta, joka alkoi vuoden 2024 alussa. Kirjeitä on lähtenyt vuoden 2024 loppuun mennessä 12 kpl ja jakelussa on kaupunkiorganisaation ulkopuolisia henkilöitä n. 150. Uutiskirjeen tarkoituksena on tiedottaa tilaajille ajankohtaisista kaupunkisuunnittelun hankkeista.

Keskustan viihtyisyysaaste toteutettiin yhdessä Keskustan kumppanuuspöydän kanssa Valotapahtumana Lahden syntymäpäivänä 1.11.2023.

Vanhus- ja vammaisneuvostolle esiteltiin tärkeitä kaupunkiympäristön palvelualueen suunnitelmia, kuten kaupungintalonpuiston uudistamista. Myös Keskustavision 2040 ja Lahden suunta 2021-2025 ehdotukset lähetettiin lausunnoille vammais- ja vanhusneuvostolle.

Jälkiasennushissit

Hissiavustusten myöntäminen edesauttaa esteettömyyttä ja mahdollistaa kotona asumisen mahdollisimman pitkään. Vuosina 2017–2020 asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) ja kaupunki ovat avustaneet kymmenen hissien rakentamista viidessä eri kohteessa. Jälkiasennushissien rakentamistahti on kuitenkin hidastunut. Vuosien 2021–2024 välillä saatiin vain kaksi hissivastusta, joille avustus myönnettiin hakemuksen mukaisena. Hissittömissä kerrostaloasunnoissa asui vuonna 2023 3085 yli 65-vuotiaasta henkilöä (n. 10,6 % ikäluokasta).

Liukastumisvaroitukset ja liukuesteet

Lahdessa on mahdollisuus ottaa käyttöön liukastumisvaroitukset *Lahti: Liukastumisvaroitukset tekstiviestillä*.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut jakoi talvella 2023 ikääntyneille 700 paria liukuestettä; 400 kappaletta erilaisissa ikääntyneille suunnatuissa tapahtumissa ja 300 Monitoimikeskus Takataskun kävijäasiakkaille.

Monipuolisten asumiskonseptien edistäminen ikäihmisille

Asuntotoimi/maankäyttö on käynyt aktiivista vuoropuhelua Päijät-Hämeen hyvinvointialueen, rakennuttajien ja palveluntuottajien kesken uusien konseptien

saamiseksi ja monipuolisten asumisvaihtoehtojen takaamiseksi. Uusi vanhuspalvelulaki (2023) on edellyttänyt yhä tiiviimpää yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa, sillä läheskään kaikki olemassa olevat palveluasumisen kohteet eivät täyttäneet uuden lain hengen mukaista yhteisöllisen asumisen määritelmää. Tarve lisärakentamiselle on tunnustettu. Ensimmäinen uuden vanhuspalvelulain mukainen yhteisöllisen asumisen kohde on suunniteltu rakennettavan Kauppakadulle Iskun kortteliin. Rakennustyöt aloitettiin syksyllä 2024.

Tarkastelujaksoa ovat leimanneet muun muassa rakentamiskustannusten ja korkotason nousu sekä vuoden 2023 hallituksen linjaukset muun muassa valtion tukeman asuntotuotannon osalta. Uusien rakennuskohteiden aloitusten määrä on romahtanut valtakunnallisesti.

Asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten osuus, % 20–64-vuotiaat v. 2022 (HVA)

79,5 % (v. 2020, 79,2 %) ↑

Koko maa 81,9 %

Asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten osuus, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022 (HVA)

83,2 % (v. 2020, 84,6 %) ↓

Koko maa 83,7 %

Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokeneiden osuus, % 20–64-vuotiaat v. 2022 (HVA)

65,1 % (v. 2020, 67,9 %) ↓

Koko maa 71,5 %

Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokeneiden osuus, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022 (HVA)

50,4 % (v. 2020, 59,0 %) ↓

Koko maa 55,2 %

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (HYTE-ind.) v. 2023

333,6 (v. 2019, 402,2) ↓

Koko maa 332,3

Poliisin tietoon tulleet henkeen tai terveyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta v. 2023

7,4 (v. 2019, 7,0) ↑

Koko maa 7,8

B Kestävästi hyvinvoiva: Hyvinvoiva ja osallistuva lahtelainen

B1. Mielen terveys

Lahti.fi / Mielen hyvinvointi

Lahden verkkosivuille *Mielen hyvinvointi -hyvä mielen-terveys - Lahti* on koottu Lahden alueella olevat palvelut mielen hyvinvoinnin tukemiseen apua tarvitsevalle ja läheiselle sekä luotettavat linkit oma-arvio testeihin ja itsehoitomateriaaleihin.

Tunnetaitojen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen harjoittelu

Lahden varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa ennaltaehkäistään lapsen yksinäisyyden kokemusta tukemalla jokaisen lapsen liittymistä ryhmään. Tunnetaitojen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen harjoittelu on kirjattu tavoitteena kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmaan. Näihin liittyviä käytäntöjä on tarkennettu yksikkökohtaisissa suunnitelmissa ja ryhmien pedagogisissa suunnitelmissa.

Kehittämissuunnitelman mukaisesti koulutusta on järjestetty kaikille varhaiskasvatusmuodoille ja henkilöstöryhmille. Koulutusten tavoitteena on ollut kaikkien lasten osallisuuden vahvistaminen ja inklusiivisen toimintakulttuurin kehittäminen. Koulutuksen sisällöt ovat liittyneet mm. tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemiseen, sovittelevaan toimintakulttuuriin, leikkiympäristöjen kehittämiseen ja leikin ohjaamiseen. Perusopetuksen Skidialogin pohjalta varhaiskasvatukseen on kehitetty varhaiskasvatukseen soveltuva malli, varhaiskasvatuksen Skidialogi.

Lahden kaikilla peruskouluilla tunnetaitokasvatus sisältyy opetukseen. Kouluilla on käytössä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitusohjelmia, joita toteutetaan osana opetusta. Lisäksi yläkouluihin on laadittu luokanohjaajien kuukausittain toistuville tunneille omat tuntisisällöt. Tuntien tavoitteena on lisätä opettajan ja oppilaiden myönteistä vuorovaikutusta ja kuulluksi tulemistä, mutta myös vahvistaa opetusryhmän ryhmäytymistä ja ryhmään kuulumisen tunnetta.

Lahden perusopetuksessa järjestetään draamakasvatusta, jolla tuetaan lasten ja nuorten tunne- ja vuo-

rovaikutustaitoja, opetusryhmien ryhmädynamiikkaa ja opetushenkilöstön osaamista erilaisten vuorovaikutusmenetelmien hyödyntämiseen ryhmän opetuksessa ja ohjaustilanteissa.

Sitouttavan kouluyhteisötyön (SKY) –hanke

Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeen kehittämistyötä on tehty Päijät-Hämeessä 2021–2023. Hankkeen pää tavoitteena on ollut luoda, pilotoida ja ottaa käyttöön seudullinen poissaoloihin puuttumisen malli kaikissa Päijät-Hämeen peruskouluissa. Poissaoloihin puuttumisen mallissa on kuvattu kouluun kiinnittyminen (ennaltaehkäisy) sekä puuttumisen tasot (kohdennetut toimet sekä vahva tuki). Poissaoloihin puuttumisen mallia on pilotoitu Lahdessa neljällä eri peruskoululla: Ahtiala, Kärpänen ja Rakokivi-Kukkanen (nivelvaihe). Pilottikouluilla on kehitetty mm. luokan omia tunne- ja vuorovaikutustaitoteemaisia tunteja sekä kohdennettua pienryhmätoimintaa yhteistyössä opiskeluhoitopalveluiden sekä lapsiperheiden arjen tuen työntekijöiden kanssa.

Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeen aikana on järjestetty tarvelähtöisiä koulutuksia esimerkiksi ”Joustavat ja erityiset opetusjärjestelyt poissaolotilanteissa”, ”Ope luotsina – ryhmädynamiikan tukeminen luokassa” sekä ”Koulupoissaolot – yhteistyön avaimia etsimässä”.

Perhekeskustoiminta

Perhekeskustoiminta on osa yhteensovittettua lasten, nuorten sekä perheiden avuntarpeisiin vastaavaa palveluverkostoa. Verkostomaisessa tavassa työskennellä yhdistyvät kuntien, hyvinvointialueen, järjestöjen, seurakuntien ja vertaisten tarjoamat palvelut ja tuki. Toiminnan tavoitteena on yhdistää osaamista lapsen, nuoren ja perheen tukemiseksi sekä oikea-aikaisen ja ennakoivan avun turvaamiseksi.

Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointityö

Lasten ja nuorten alueellista hyvinvointityötä on vietty lähemmäksi asuinalueen lapsia, nuoria ja perheitä ja saatettu alueen monialaisia toimijoita yhteisen työn äärelle. Jokaisella alueella (etelä, itä, pohjoinen) on toiminut alueellinen hyvinvointiryhmä ja alueille on muodostettu asuinaluekohtaisia verkostoja. Mukana verkostoissa on varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisotoimen edustajien lisäksi hyvinvointialueen, seurakunnan ja 3. sektorin toimijoita.

Lahden itäisellä, pohjoisella ja eteläisellä alueella on toteutettu ehkäisevää tunne- ja vuorovaikutustaitoja tukevaa pienryhmätoimintaa varhaiskasvatuksen,

perusopetuksen, nuorisopalveluiden, Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoitopalveluiden, arjen tuen palveluiden ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyönä. Oikea-aikaisella tuella on pyritty ennaltaehkäisemään myöhempää tuen tarpeen moninaistumista.

Toimijoiden verkostoitumista on ylläpidetty alueellisissa lasten ja nuorten hyvinvointiseminaareissa vahvistaen Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lapsiperhepalveluiden, seurakunnan, 3. sektorin toimijoiden sekä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisopalveluiden välistä yhteistyötä.

Peruskoulujen kerho- ja harrastetoiminta

Lahden peruskouluilla on järjestetty kerho- ja harrastetoimintaa, jolla tuetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaista koulupäivää sekä ehkäistään yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Kerho- ja harrastetoiminta on osa opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää valtion hankerahoitusta. Harrastustoiminnan järjestämiseen on osallistunut vuonna 2022 kaupungin eri toimijoiden lisäksi 14 seuraa ja yhdistystä. Koordinaatio on edistänyt harrastustoimijoiden yhteistyötä.

Valtion rahoittamaa kerho- ja harrastustoimintaa järjestettiin vuonna 2023 edellisvuoden kaltaisesti. Toimintaa järjestettiin yhteensä 26 koululla. Kaikilla Lahden yläkouluilla toimi vuonna 2023 harrastustoiminnanohjaaja, joiden tehtävänä on ollut järjestää toiveiden mukaista harrastustoimintaa koulupäivän yhteydessä. Vuonna 2023 käynnistyi opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksella kehittämishanke, jonka tavoitteena oli kartoittaa erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea tarvitsevien harrastamisen edellytyksiä ja monipuolistaa tätä tarjontaa. Hanke jatkuu syyskuuhun 2024.

Koulutusta nuorisopalveluiden henkilöstölle

Nuorisopalveluissa on lisätty henkilöstön taitoja ja mahdollisuuksia yksinäisyyden tunnistamiseksi ja kehitetty palveluita vastaamaan monipuolisemmin nuorten tarpeisiin. Yksilötyötä tekevät työntekijät nuorten tukipalveluissa ovat saaneet koulutusta yksilölliseen yksinäisyystyöskentelyyn. Yhteisöllistä työtä tekevien yksinäisyystyöskentely-koulutuksen tavoitteena on tunnistaa ryhmissä esiintyvä yksinäisyys ilmiönä ja varmistaa, että nuorisotyössä nuori tulee kohdatuksi ja läheltä löytyy turvallinen ja luotettava aikuinen, jonka puoleen voi kääntyä. Tavoitteen toteuttamiseksi ohjaajien kohtaamisentaitoja ja mielenterveyttä vahvistavia taitoja on lisätty. Kaikki työntekijät ovat saaneet Mielenterveyden EA-koulutuksen.

Nuorisopalveluiden tarjoamaa toimintaa nuorille

Nuorisopalveluiden kehittämisohjelmassa vuosille 2023–2024 yhdeksi kehittämistavoitteeksi on nostettu nuorten yksinäisyyskokemuksen vähentäminen. Lahden nuorisopalvelut järjestää avointa nuorisotoimintaa ja harrastuskerhotoimintaa nuorisotiloilla ja kouluilla.

Kellarikahvila on kohtaamispaikka 16–29-vuotiaille nuorille. Torstai-iltaisin toimivassa kahvilassa käsitellään vaihtuvia teemoja. Nuoret suunnittelevat Kellarikahvilan toiminnan sisältöä.

Mukkulan Nuorisotilalla on järjestetty maahanmuuttajaperheille suunnattua toimintaa noin kerran kuukaudessa.

Uusi nuorisotila Saima 6 avattiin 1.11.2024. Monikäyttöisessä tilassa järjestetään mm. nuorten työ- ja valmennuspalveluita sekä kulttuurisen nuorisotyön tapahtumia. Tilaa löytyy myös nuorten omaehtoiselle toiminnalle.

Yli 15-vuotiaille järjestettiin toiveiden mukaista maksutonta harrastustoimintaa ja lajikokeiluja aluehallintoviraston avustuksella. Nuorten toiveita kerättiin toisen asteen oppilaitoksista sekä kaupungin nuorisotilojen kävijöiltä.

Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä ja opiskeluhuollon kehittäminen

Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä perustettiin huhtikuussa 2023. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa kehitettiin Yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittäminen -hankkeessa yhteistyössä hyvinvointialueen opiskeluhoitopalveluiden ja esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen kanssa. Hankkeessa kehitettiin edelleen koulujen ja oppilaitosten yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintamalleja ja yhteisöllisen työn arvioinnin käytäntöjä.

Opiskeluhoitosuunnitelma 2023–2025 on laadittu ja se ohjaa sekä yksilökohtaista että yhteisöllistä työtä. Opiskeluhoitotyön tueksi on kehitetty opiskeluhoollon vuosikello, joka vahvistaa opiskeluhoitotyön suunnitelmallisuutta etenkin yhteisöllisen työn osalta. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yksiköiden johtoryhmien ja opiskeluhoitoryhmien toiminnan tukemiseksi järjestettiin systeemisen hyvinvointityön johtamisen työpajat. Esiopetuksen opiskeluhoitohenkilöstön osaamista vahvistettiin yhteisöllinen opiskeluhoito esiopetuksessa koulutustilaisuudella.

OmaKamu-toiminta

Kaupunki on osallistunut yhteistyökumppanina Harjulan Settlementti ry:n tuottamaan OmaKamu-toimintaan, jossa koulutetut, vapaaehtoiset aikuiset toimivat lapsen ja perheen tukena. OmaKamu-toiminnassa aikuinen lähtee ystäväksi lähialueen lapselle, ja he tapaavat parin viikon välein muutaman tunnin kerrallaan.

**Ei yhtään hyvää kaveria,
% 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023**

0,4 % (v. 2019, 1,2 %) ↓

Koko maa 0,9 %

**Ei yhtään läheistä ystävää,
% 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023**

10,0 % (v. 2019, 8,8 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 10,5 %

**Ei yhtään läheistä ystävää, % ammatillisen
oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023**

9,9 % (v. 2019, 7,9 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 9,1 %

**Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden
opiskelijoista v. 2023**

8,3 % (v. 2019, 7,7 %) ↔ miehet | ↑ naiset

Koko maa 9,0 %

**Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon
aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023**

24,0 % (v. 2019, 17,1 %) ↑

Koko maa 23,4 %

**Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus,
% 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023**

22,5 % (v. 2019, 12,4 %) ↑

Koko maa 21,4 %

**Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus,
% ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden
opiskelijoista v. 2023**

26,0 % (v. 2019, 12,0 %) ↑

Koko maa 18,0 %

**Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus,
% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023**

22,2 % (v. 2019, 16,5 %) ↑

Koko maa 21,1 %

Kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy

Lahden varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn ja siihen puuttumisen kaupunkitasoisia käytäntöjä tarkennettiin ja päivitettiin vuonna 2022 kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä esiopetuksen ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmissa. Käytännön toimia on tarkennettu edelleen yksiköiden yksikkökohtaisissa suunnitelmissa.

Joulukuussa 2022 järjestettiin erätaukokeskustelu, joka käynnisti lahtelaisen mallin rakentamisen lainvas-taisiin tekoihin puuttumiseksi perusopetuksessa.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa selvitettiin syksyn 2023 aikana toimipaikkakohtaisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen nykytilannetta ja selvitysten pohjalta laadittiin toiminnalliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle on järjestetty kertaus-/täydennyskoulutusta sekä käynnistävää koulutusta ristiriitatilanteiden ratkaisemiseksi ja sovittelevan toimintakulttuurin vahvistamiseksi Mini-Verso –menetelmällä.

Vuonna 2023 päivitettyyn perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmaan linjattiin kiusaamisen ehkäisyn ja varhaisen puuttumisen mallit: KiVa Koulu ja rinnalle suosituksena Verso ja Resto.

Perusopetuksen alueellisissa skidialogeissa tammi-kuussa 2023 aiheena oli turvataidot ja keskustele-massa 9-luokkalaiset. Skidialogeista kertynyttä tietoa hyödynnettiin osana opiskeluhoitosuunnitelmaa. Ko-kemustiedon pohjalta tunnistettiin tarpeita henkilöstön osaamisen vahvistamiselle.

Nuorisopalvelut on ollut mukana rakentamassa lasten ja nuorten turvallista kasvuympäristöä. Syksyn 2023 ai-kana selvitettiin nuorisotilojen kävijöiden, kuntalaisten ja yhteistyökumppaneiden näkemyksiä nuorisotilojen toi-minnan turvallisuudesta ja vuonna 2024 määriteltiin tur-vallisen tilan periaatteet ja otettiin ne käyttöön.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023

9,4 % (v. 2019, 7,4 %) ↑

Koko maa 8,6 %

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023

8,3 % (v. 2019, 4,7 %) ↑

Koko maa 7,9 %

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

4,9 % (v. 2019, 3,7 %) ↑ miehet | ↑ naiset

Koko maa 4,0 %

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

1,4 % (v. 2019, 0,7 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 1,7 %

Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023

3,7 % (v. 2019, 1,7 %) ↑

Koko maa 3,4 %

Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023

29,1 % (v. 2019, 20,8 %) ↑

Koko maa 28,9 %

Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

38,6 % (v. 2019, 18,1 %) ↑

Koko maa 26,2 %

Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

34,6 % (v. 2019, 23,8 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 31,3 %

Kirjasto luo mahdollisuuksia erilaisille kohtaamisille

Vuosina 2021–2022 Meidän lähikirjasto -hankkeessa oli tavoitteena tuoda lähikirjaston tiloja enemmän asukkaiden käyttöön ja kannustaa heitä järjestämään siellä omia tapahtumia. Hankkeessa käynnistettiin käsityökerho sekä uutispiirejä, tavoitteena luoda matalan kynnyksen tilaisuuksia erilaisille kohtaamisille. Kirjastossa järjestettiin erätaukokeskusteluja mm. ikääntyneen arjesta, koulumuistoista, ystävydestä sekä omaishoitajuudesta. Hankkeessa kirjasto loi myös toimivimmat lähikirjastojen tilavarauskäytännöt.

Lahden Kaupunginkirjasto koordinoi ylimaakunnallista ”Minun kuntani - kirjasto yhteisten asioiden keskustelufoorumina ja medialukutaidon tukijana” -hanketta, jossa kehitettiin kirjastoja kansalaisten ja päättäjien vuoropuhelun paikoina. Hankkeen aikana kirjastoissa järjestettiin ohjattuja keskustelutilaisuuksia paikallisista, ajankohtaisista aiheista. Mukaan keskusteluun kutsuttiin kuntalaisten lisäksi päättäjiä, viranhaltijoita ja median edustajia. Hankkeella pyrittiin parantamaan kuntalaisten luottamusta paikallishallintoon, lisäämään ihmisten välistä vuorovaikutusta ja osallisuuden kokemuksia sekä vahvistamaan medialukutaitoa. Hankkeessa olivat mukana Heinolan, Iitin, Imatran, Kouvolan, Lappeenrannan ja Orimattilan kirjastot sekä Cultura-säätiö.

Järjestöt tukevat syrjäytymisvaarassa olevia

Kaupunki on tukenut järjestöjä syrjäytymisvaarassa olevien kuntalaisten aktivoimiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Kaupunki on tehnyt yhteistyötä mm. päihdeongelmaisten, mielenterveyskuntoutujien, syrjäytymisvaarassa olevien lasten, nuorten ja ikäihmisten parissa toimivien sekä ruoka-aputoimijoiden kanssa. Ikäihmisten virikkeellisen arjen turvaamiseksi on tuettu mm. kaupunginosakerhoja ja koottu ikäihmisten parissa toimivat järjestöt yhteistyöhön.

Lähisuhdeturvallisuus

Lähisuhdeturvallisuuden teemaviikko järjestettiin toukokuussa 2022 ja syksyllä 2023. Viikon aikana järjestettiin koulutusta ammattilaisille, Pop-up-tilaisuuksia asukkaille kirjastolla, Sanoista voimaa -kirjoituspiiri sekä somekampanja eri ikäryhmille.

Lahti.fi-sivuille *Arjen ja lähisuhteiden turvallisuus - Lahti* on koottu Lahden alueella olevat palvelut lähisuhdeväkivaltaan tai sen uhkatilanteisiin sekä luotettavat linkit oma-arvio testeihin.

Yhteisökärpänen

Vuonna 2019 valmistuneiden PYLL-tulosten (ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet) pohjalta kaupunki käynnisti syksyllä 2020 Yhteisökärpänen-hankkeen yhteistyössä Lahden Diakonialaitoksen kanssa Kärpäsän alueella. Hanke jatkui edelleen vuosina 2021–2024 ja laajeni myös Liipolaan. Yhteisökärpäsän työntekijä kuuntelee ja keskustelee eri elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa heidän arkiympäristöissään. Hankkeen tavoitteena on lisätä asukkaiden hyvinvointia ja vähentää yksinäisyyttä yhteisöllisyyden keinoin.

”Mitä sinulle kuuluu -tilaisuudet” ikääntyneille

Ikääntyvien parissa toimivat Päijät-Hämeen eri yhdistykset, seurakunta, paikallinen K-Market, Lahden kaupunki ja Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä/hyvinvointialue toteuttivat joulujen 2022–2024 alla ”Mitä sinulle kuuluu -kampanjan”, jossa vapaaehtoiset kohtasivat ikääntyneitä vieden heille lahjoitetun kahvipaketin sekä eri toimijoiden yhteystietokoonnin.

Ystävänpäivänä 2023 järjestettiin Palvelutorilla ”Mitä sinulle kuuluu -tapahtuma” ikääntyneille yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (kaupunki, yhdistykset, seurakunta). Tapahtuman pääpaino oli ihmisten kohtaamisessa ja yhteisessä tekemisessä. Eri toimijoiden taholta oli tarjolla erilaisia pelejä, arvontaa, kahvitusta ja neuvontaa. Vuonna 2024 ikääntyneille suunnattu Ystävänpäivä-tapahtuma järjestettiin yhdistysten ja yhteisöjen yhteistyönä Kumppanuustalo Fellmanniassa.

Elokuussa 2023 yhteistyöverkosto järjesti ikääntyneille ulkoilmatapahtuman Pikku-Veskulla. Yhdistysten vapaaehtoiset toivat osaltaan ”kavereitaan” tapahtumaan. Osallistujia oli noin 50–60 henkilöä huolimatta sateisesta säästä.

Vanhustenviikot

Vanhustenviikoilla on järjestetty monipuolisia, ikääntyneille suunnattuja tapahtumia vuosina 2022–2024.

Vuoden 2022 vanhustenviikolla järjestettiin mm. opastettu tutustumiskierros uuteen Lahden lukio

Gaudiaan; Wellamo-opiston laajan taiteen perusopetuksen oppilaskonsertti Nastolan seurakuntatalissa; kaupunginmuseo-opastuksiin sai osallistua pääsylipun hinnalla; Äitee – Sisulla voittoon -elokuvan ilmaisnäytökset Kino liriksessä; kaikissa kirjastoissa oli ikääntyneille suunnattua ohjelmaa. Palvelutorilla järjestettiin ikärikkaiden pop-up-tapahtuma, jossa oli mahdollisuus tutustua eri järjestöjen toimintaan ja ikärikkaiden parissa työskenteleviin toimijoihin, muun muassa kaupungin omaan vanhusneuvostoon. Mukkulan alueen ikäihmisten parissa toimivat yhdistykset kutsuttiin yhteiseen tapaamiseen ”Senioritreffeille” tavoitteena parantaa yhdistysten yhteistoimintaa, yhdistää resursseja ja mahdollistaa Mukkulan ikäihmisten yhteisöllistä toimintaa. Vanhustenviikon pääjuhla järjestettiin Sibeliustalolla.

Vuosina 2023 ja 2024 vanhustenviikon pop-up tapahtumat järjestettiin Palvelutorilla. Ohjelmassa oli mm. infoa kaatumisten ehkäisystä, tuolijumppaa, aivojumppaa, runon lausuntaa, taikuriesitys ja muotinäytös. Lahden kaupungin vanhusneuvosto esittäytyi tilaisuudessa. Pop-up pisteillä oli mukana molempina vuosina parikymmentä ikäihmisten parissa työskentelevää matalan kynnyksen toimijaa. Digiopastuspäivystys järjestettiin pääkirjastolla samana päivänä. Vanhustenviikon vuoden 2023 pääjuhla järjestettiin Ristinkirkossa, pääesiintyjänä Seela Sella. Vuonna 2024 kaupungintalolla järjestettyyn pääjuhlaan tervehdyksen toi presidentti Tarja Halonen.

Senioreiden digikinkerit

Senioriväestön (yli 65-vuotiaiden) digilukutaidon ja yhteisöllisen oppimisen edistämisen projekti on toiminut Lahdessa vuodesta 2018. Osallistujille kohdennettu palautekysely toiminnan hyödyllisyydestä toteutettiin keväällä 2022. v. 2023 valmistui LAB ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan koulutuksen (ylempi AMK) – opinnäytetyö ”Senioreiden digilukutaidon kehittäminen Lahden alueella Digikinkereiden käyttäjien kokemukset palvelun vaikutuksista, toiminnasta sekä kehittämiskohteista”. Palautekyselyn ja opinnäytetyön tulosten perusteella digitaitojen oppimisen ohjelma toiminnalla on merkittävä yksinäisyyttä ehkäisevä ja yhteisöllisyyttä edistävä vaikutus. Vanhusneuvosto myönsi Vuoden vanhusteko -tunnustuksen senioreiden digitaitoprojektille v. 2023.

Monitoimikeskus Takatasku

Monitoimikeskus on palvelutyöpaja ja arjen kohtaamispaikka, jossa tarjotaan arkipäivisin työttömille ja eläkeläisille edullinen lounas ja pienellä maksulla tai

maksutta ryhmätoimintaa/aktiiviteetteja sekä mahdollisuus tulla viettämään aikaa turvallisessa ja päihteettömässä ympäristössä. Esimerkiksi vuonna 2023 lounasruokalassa kävi lähes 28 000 ruokailijaa ja toimintaan osallistui yli 64 000 henkilöä.

Kohtaamiset ja osallistuminen Wellamo-opistossa

Wellamo-opisto tarjoaa toiminta-alueensa kuntalaisille runsaasti mahdollisuuksia osallistua matalan kynnyksen liikunta- ja kulttuuriharrastuksiin. Eri ainealueiden opetusta järjestetään edullisesti lähes 50 000 opetustuntia vuosittain. Monille eri asiakasryhmille suunnitelluista kursseista eri ikäiset kuntalaiset voivat valita itselleen sopivat. Opiston tarjoamaan aktivoivaan toimintaan ikääntyneille osallistuu joka vuosi satoja yli 75 - vuotiaita kuntalaisia eri kohtaamispaikoissa. Opisto järjestää myös maksuttomana digineuvontaa ja on mukana tuottamassa yhteisöllistä toimintaa ikäihmisille kaupunginosakerhoissa ja taloyhtiöissä Kotikulmilla –hankkeessa sekä Lyysin tuvalla.

Monisukupolvikortteli

Ranta-Kartanon monisukupolvikortteli on valmistunut vuonna 2022. Ikääntyneiden asuminen ja muu asuminen on samassa korttelissa niin että kohtaamisia voi syntyä ja yksinäisyyden kokemus vähentyä. Ensimmäinen, uuden vanhuspalvelulain mukainen yhteisöllisen asuminen kohteen rakentaminen Kauppakadulle aloitettiin vuonna 2024.

**Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus,
% 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)**

13,2 % (v. 2020, 9,8%) ↑

Koko maa 13,0 %

**Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus,
% 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)**

9,4 % (v. 2020, 9,0 %) ↑ miehet | ↓ naiset

Koko maa 9,9 %

**Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus,
% 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)**

21,7 % (v. 2020, 18,6 %) ↑

Koko maa 19,3 %

**Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus,
% 65 vuotta täyttäneet, v. 2022, (HVA)**

10,2 % (v. 2020, 8,6 %) ↑

Koko maa 9,7 %

B2. Päänteettömyys

Pete Lahti verkosto

Pete Lahti on Lahden ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyönverkosto, jossa on toimijoita Lahden kaupungilta, Päijät-Hämeen hyvinvointialueelta, Hämeen poliisista sekä eri yhdistyksistä ja hankkeista. Verkoston toimijat järjestävät vuosittain asukkaille ja ammattilaisille erilaisia tapahtumia, tempauksia ja koulutuksia mielenhyvinvoinnin tukemisesta, perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja ehkäisemisestä sekä päihdeistä ja niistä aiheutuvista riippuvuuksista.

Verkoston toiminnassa huomioidaan valtakunnalliset teemaviikot ja -päivät, kuten Savuton Suomi -päivä, ehkäisevän päihdetyön viikko, peliviikko sekä mielenterveysviikko. Teemaviikoilla on vuosittain erilaista toimintaa mm. kokemuskirjasto kirjastossa, eri toimijoiden esittelytymisiä pop-up-tilaisuuksissa, koulutuksia ja seminaareja ammattilaisille sekä runsaasti pienimuotoista toimintaa aiheeseen liittyen eri ikäisille kuntalaisille. Somekanavia hyödyntäen viestitään eri teemoista ja tapahtumista. Ajoittain myös media on saatu mukaan. Verkoston toimijoiden kanssa on järjestetty myös vanhempainiltoja.

Pakka-toimintamallin mukainen työ

Lahdessa aloitettiin valtakunnallinen THL-johtoinen PAKKA- toimintamallin mukainen ehkäisevä päihdetyö yhteistyössä elinkeinotoimijoiden, tarkastusviranomaisen sekä poliisin kanssa vuonna 2021. Pakka on paikallisten alkoholi-, tupakka ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-toiminnan tavoitteena on

- parantaa ikärajavaltontaa myyntipaikoissa
- vähentää alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden saatavuutta
- tukea alaikäisten raittiutta ja vaikuttaa asukkaiden asenteisiin alaikäisten juomisesta
- tiukentaa päihtyneille anniskelua ravintoloissa

Pakka toimintaan oleellisena osana kuuluvat ikärajavaltovottavien tuotteiden (alkoholi, nikotiinituotteet ja raha-arvat) ostokokeet on tehty kolme kertaa. Vuonna 2023 80 % koeostajilta kysyttiin henkilöllisyystodistus ja tuolloin tulokset olivat huomattavasti paremmat kuin aiemmin.

Pakka-toiminnan tarjontaryhmä (elinkeinoimijat, aluehallintoviraston alkoholitarkastus, kaupungin ympäristöterveydenhuollon tupakkavalvonta, poliisi, koulutuskeskus Salpaus ja ehkäisevä työ) kokoontuu säännöllisesti neljä kertaa vuodessa miettimään, mitä toimenpiteitä voidaan tehdä yhdessä ikärajavaltovottavien

tuotteiden saatavuuden sääntelyyn liittyen. Yhteistyö median kanssa on oleellista ja tärkeää, jotta myös kuntalaiset saavat tietoa ja voivat osallistua toimintaan.

Päihdeisiin puuttumisen mallit perusopetuksessa ja lukiossa

Päihdeiden käyttöön puuttumisen toimintamallit on tehty lukiokoulutukseen ja päivitetty perusopetuksen kouluissa keväällä 2022. Lahden mallit päivitettiin ja otettiin käyttöön koko Päijät-Hämeen hyvinvointialueella vuonna 2023.

Nuorisopalveluiden ehkäisevän päihdetyön tapahtumat

Nuorisopalveluiden jalkautuvan ehkäisevän päihdetyön työpari on toteuttanut vuosittain yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa kaksi moniammatillista ehkäisevän työn tapahtumaa, jotka saavuttavat lähes koko ikäluokan.

- Keväisin Päihdeputki -tapahtuma 5. -luokkalaisille (vuoteen 2024 saakka 6.luokkalaisille)
- Syksyllä Järkeä vai ei? -tapahtuma 7. -luokkalaisille. (vuoteen 2024 saakka 8.luokkalaisille)

Nuorten tukipalvelut: Etsivä nuorisotyö, Starttivalmennus ja Domino

Nuorisopalveluissa tarjotaan erilaisia nuorten tukipalveluita, kuten psykososiaalista tukea, starttivalmennusta ja etsivää nuorisotyötä. Yhteensä näissä palveluissa on vuosittain asiakkaana noin 700 nuorta.

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa ja auttaa 17–29-vuotiaita nuoria sellaisten palveluiden ja muun tuen piiriin, joilla edistetään heidän kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämäntähtäilyä sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Palvelu liikkuu nuoren mukana eikä ole sidottu paikkaan.

Psykososiaalinen tuki, Domino tarjoaa yksilöllistä tukea 17–25-vuotiaille lahtelaisille ja jalkautuvaa ehkäisevää päihdetyötä 13–17-vuotiaille vapaa-ajalla kadulla ja julkisissa tiloissa. Dominossa kokonaisvaltaista tukea tarjotaan yksilöllisesti, oikea-aikaisesti, ratkaisukeskeisesti ja nuorta kunnioittaen. Tavoitteena on motivoida nuorta rakentamaan mahdollisuudet riittävän hyvään elämään. Nuori ohjataan tarvittaessa muihin tukipalveluihin. Uutena työmuotona on syksyllä 2023 aloittanut Jengityö, joka kohtaa nuoret julkisissa ja puolijulkisissa toimintaympäristöissä ja tarjoaa myös yksilöllisesti sekä pienryhmämuotoisesti tukea sitä tarvitseville nuorille.

Starttivalmennus on lahtelaisille 15–25-vuotiaille nuorille tarkoitettua ryhmämuotoista valmennusta, jossa vahvistetaan nuoren arjen- ja elämänhallinnan taitoja sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksia.

Walkers

Lahden kaupunki käynnisti Walkers-toiminnan yhdessä Lahden Diakonialaitoksen kanssa tammikuussa 2021. Walkers Lahti -toiminnan tavoitteena on tavoittaa erityisesti niitä 13–17-vuotiaita nuoria, jotka eivät osallistu harrastustoimintaan eivätkä nuorisotalotoimintaan. Toisena tavoitteena on alaikäisten lahtelaisten nuorten päihteidenkäytön vähentäminen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisy. Kohtaamisista nuorten kanssa ollut vuosittain yli 2000.

Homebase

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen vastuualue ja nuorisopalvelut käynnistivät yhteistyössä 3. sektorin toimijan kanssa toipuville päihderiippuvaisille suunnatun päihteettömän vertaistuellisen kohtaamispaikkatoiminnan kaupungin keskustassa syksyllä 2019. Homebase

**Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran,
% 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023**

9,1 % (v. 2019, 8,0 %) **↑** miehet | **↑** naiset

Koko maa 8,0 %

**Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran,
% ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023**

26,4 % (v. 2019, 25,9 %) **↓** miehet | **↑** naiset

Koko maa 16,6 %

**Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran,
% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023**

10,6 % (v. 2019, 17,6 %) **↓**

Koko maa 11,6 %

**Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista,
% 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023**

7,4 % (v. 2019, 5,6 %) **↑**

Koko maa 7,7 %

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

23,0 % (v. 2019, 22,8 %) **↓** miehet | **↑** naiset

Koko maa 18,2 %

tukee toipuvia riippuvaisia pysymään päihteettömänä ja auttaa heitä rakentamaan omaa tulevaisuuttaan. Toipuvien käyntejä Homebasella on ollut vuosittain noin 2500. Homebase sai valtakunnallisen Vuoden raittius-tekko -tunnustuksen vuonna 2020.

Lahden kaupungin ja Homebasen yhteinen kokemusasiantuntija palkattiin työllistämistuella puoleksi vuodeksi vuonna 2021–2022. Hän osallistui ehkäisevän päihdetyön suunnittelemiseen ja toteuttamiseen yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden kanssa muun muassa jalkautumalla kadulle sekä kouluihin ja oppilaitoksiin. Hän toi myös kokemusasiantuntijan ääntä verkostotyöhön sekä erilaisin koulutuksiin ja vanhempieniltoihin. Homebasen toiminta jatkuu STEA-avusteisena vuosina 2024–2026.

Lahti.fi/päihteet ja muut riippuvuudet

Päihteet sekä raha- ja digipelaaminen voivat aiheuttaa riippuvuuksia. Lahden verkkosivuille *Päihteet ja muut riippuvuudet - Lahti* on koottuna Lahden alueella olevat palvelut apua tarvitsevalle ja läheiselle sekä linkit testeihin ja itsehoitomateriaaleihin.

**Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista,
% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023**

5,6 % (v. 2019, 8,8 %) **↓**

Koko maa 7,2 %

**Alkoholia liikaa käyttävien osuus,
% 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)**

32,6 % (v. 2020, 32,3 %) **↑** miehet | **↓** naiset

Koko maa 29,0 %

**Alkoholia liikaa käyttävien osuus,
% 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)**

30,6 % (v. 2020, 34,5 %) **↓**

Koko maa 32,0 %

**Päivittäin tupakoivien osuus,
% 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)**

14,1 % (v. 2020, 14,3 %) **↓** miehet | **↑** naiset

Koko maa 11,3 %

**Päivittäin tupakoivien osuus,
% 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)**

6,1 % (v. 2020, 5,7 %) **↑** miehet | **↓** naiset

Koko maa 6,2 %

B3. Elintavat

Liikuntakasvatusohjelmat

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on toteutettu Liikkuva varhaiskasvatus –ohjelmaa. Liikunnallisen toimintakulttuurin toteuttamisen tukena on varhaiskasvatuksen liikunnan vuosikello. Lahden varhaiskasvatuksen työntekijöillä on ollut mahdollisuus osallistua Lasten liikunnan edistäjä -oppisopimuskoulutukseen ja henkilöstölle on järjestetty koulutusta lasten monipuolisen liikkumisen tukemiseksi.

Lahden perusopetuksen liikuntakasvatusohjelman sisällön lähtökohtana on kouluissa toteutetun Liikkuva koulu -ohjelman tuottamat uudet toimintatavat. Tavoitteena on lisätä välitunteihin liikuttavia aktiviteetteja, oppilaiden osallisuutta koulupäivän ja pihojen suunnittelussa, muovata opetuskäytäntöjä monipuolisemmiksi ja liikkuvuutta tukeviksi, sekä kannustaa koulumatkojen kulkemiseen pyörällä tai kävellen. Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet kohdentuvat koulupäivän liikunnallistamiseen. Liikuntakasvatusohjelma on osa kuntastrategian ja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutusta sekä osa perusopetuksen opetussuunnitelmaa.

Matalankynnyksen liikuntapalvelut

Liikuntapalvelut käynnistivät laajan liikuntapaikkaselvityksen keväällä 2023 ja se valmistui vuonna 2024. Ylläpidettyjen liikuntapaikkojen käyttöasteet ovat nousseet ympärivuotisuuden lisääntyttyä. Myös muuhun kaupunkiympäristöön on kohdennettu aktiivista elämäntapaa edistäviä investointeja (esimerkiksi väylät, ulko-/virkistysalueet, ulkokuntolaiteryhmät). Kaupungin vastuulla olevien ulkoliikkumiseen liittyvien palveluiden ja alueiden (mm. rakennetut liikuntapaikat, puistot, virkistysalueet, metsät, polut, reitit ja muu kaupunkiympäristö) investointien, ylläpitovastuiden organisoinnin sekä näiden resursoinnin valmistelua varten perustettiin kaupunkitasoinen johtoryhmä. Liikuntapalvelut ovat myös osaltaan mukana suunnittelemassa Liikkuva Päijät-Häme 2030 -ohjelmaa, jonka tavoite on edistää liikunnallista elämäntapaa kaikissa ikäryhmissä.

Liikuntapalvelujen ohjattuja eläkeläisten- ja erityisryhmiä järjestetään vuosittain 62, joissa osallistujapaikkoja on n. 2000. Koronarajoitukset vaikuttivat vielä vuoden 2022 osallistujamääriin ja vasta syksyllä 2023 kävijämäärät palasivat normaalille tasolle. Aikuisien liikuntaryhmiä toteutetaan yhteistyössä Lahden Ahkeran kanssa. Koronapandemia sulki liikuntatiloja vielä vuonna 2021, mutta esimerkiksi uimahallien kävijämäärät nousivat vuonna 2023 pandemiaa edeltäneelle tasolle.

Liikuntapalvelut toteuttavat terveytensä kannalta liian vähän liikkuville yksilöllistä liikuntaneuvontaa yhteistyössä Päijät-Hämeen Liikunnan ja Urheilun sekä hyvinvointialueen kanssa. Liikuntaneuvonnassa toteutetaan myös ryhmäliikuntaneuvontaa sekä lajikokeiluja. Liikuntapalveluille myönnettiin hankeavustus vuodelle 2023 liikuntaneuvonnan kehittämiseen painopisteenä lapset ja nuoret. Hankeavustuksella on saatu kasvatettua liikuntaneuvonnan resursseja sekä käynnistettyä uusia matalan kynnyksen avoimia ryhmiä nuorille mm. koripallo ja salibandy Paavolan liikuntahallissa ja mailallinen yleisöluisteluvuoro Sol Arenalla.

Nostoja muista toteutetuista toimenpiteistä:

- Yläkoululaisten maksuttomat uimahalli-/kuntosalikäynnit laajennettiin koskemaan myös toisen asteen alle 18-vuotiaita. Kuntosaleilla järjestettiin myös ohjausta syksyllä 2023.
- Kaupungin henkilöstön työhyvinvointihanke Työhyvinvointia liikkumalla juurrutettiin osaksi kaupungin toimintaa hankekauden jälkeen.
- Monitoimitalojen suunnittelussa ja toteutuksessa korostettiin alueiden ja tilojen aktiivisuutta edistäviä toimenpiteitä. Syksyllä 2023 valmistui monitoimitalojen yhteyteen kaksi uutta tekonurmikenttää.
- Kerätty laskuritietoa eri ulkoilureittien käyttäjämääristä (hiihtoladut).
- Ulkokuntosalien uusiminen/lisääminen 1–2 vuodessa yhteistyössä viherpalvelujen kanssa. Suunnittelussa on otettu huomion turvallisuus ja käytettävyyden kaikissa ikäryhmissä.
- Liikuntapalvelut järjestävät keväisin kuntotestauspäiviä ikäihmisille.
- Mäkitatsomon kuntosalin laitteiden osittainen uusiminen toteutettiin keväällä 2023. Kuntosali toimii erityisesti ikäihmisten ja erityisryhmiin kuuluvien yhdistysten liikuntapaikkana sekä tarjoaa maksuttomia vuoroja kaikille kaupunkilaisille.
- Liikuntapalvelut ovat järjestäneet vuosittain yhteistyössä Marian kammarin kanssa liikuntaystäväkoulutusta vapaaehtoistoimijoille, jotka toimivat liikuntakummeina ikääntyneille.

Lahden suunta / Kestävän kaupunkiliikkumisen ohjelma

Lahdessa yleiskaavatyötä tehdään jatkuvasti neljän vuoden sykleissä valtuustokausittain. Yleiskaavan kanssa samaan prosessiin on yhdistetty kestävän kaupunkiliikkumisen ohjelma, ja tätä kokonaisuutta kutsutaan nimellä Lahden suunta. Tämä tapa tehdä maankäytön

ja liikkumisen suunnittelua yhdessä on Suomessa ainutlaatuinen. Tavoitteena on sujuva arki ja lahtelaisten hyvinvointi.

Kestävä kaupunkiliikkumisen ohjelma 2021–2025 on laadittu toista kertaa osana Lahden suunta -työtä. Se toteuttaa strategiaa ja edistää kestävästä kaupunkiliikunnasta 14 eri toimenpidekokonaisuudella. Uusina toimenpidekokonaisuuksina mukaan on nostettu citylogistiikka, houkutteleva kävelyn ja pyöräilyn ympäristö, palveluverkon ja liikenteen suunnittelu yhteistyön kehittäminen sekä sähköisen liikenteen edistäminen. Koko ohjelmaan voit tutustua [täältä](#).

Nostoja tehdyistä toimenpiteistä:

- Keskustan alueelle lisätty yhdessä yrittäjien kanssa pyöräpysäköintiä.
- Suosituttujen sähköpotkulautojen (skuuttien) käytöstä tehtiin kaupunkilaisille kysely niiden aiheuttamien lieveilmiöiden vuoksi, erityisesti pysäköinti koettiin ongelmallisena. Sähköpotkulaudoille on maalattu pysäköintipaikkoja.
- Keväällä 2022 otettiin käyttöön sähköiset kaupunkipyörät, Mankelit. Keväällä kaupunkilaisten käytössä oli 250 Mankelia ja 31 Mankeli-asemaa. Toiminta-alue on laajennettu Päijät-Hämeen keskussairaalalle kaudelle 2022. Vuonna 2023 polkupyörien ja asemien määrä tuplaantui 500 Mankeliin ja 62 asemaan.
- Kariniemen portaat valmistuivat 2023.
- Pyöräteiden viitoitusta on katuverkolla toteutettu kesien 2022-2024 aikana ja viitoitus on pääreittien osalta valmis.
- Maastoliikuntapolkuja on toteutettu vuosina 2021–2022. Reitit on merkattu maastoon ja julkaistu vuonna 2024 karttaohjelmistossa ja paperisena julkaisuna.
- Toteutettu liityntäpysäköintiä pyörille eri bussipysäkeille vuoden 2022 aikana.
- Laadittu pyöräliikenteen väylien priorisointiohjelma.
- Koulumatkaliikkumista edistetään KELPO-hankkeella ja työmatkaliikkumista CYCLA-hankkeella.

Tapahtumat ja kokoontumiset Palvelutorilla

Palvelutori tarjoaa monipuoliset tapahtuma- ja kokoontumismahdollisuudet. Ryhmien kokoontumisten aiheet ja toiminnot edistävät terveitä elintapoja ja hyvinvointia esim. Wellamo-opiston Tuoliasahi, Muistikahvila, avoimet aivotreenit ja luustoterveyden liikuntaryhmä sekä aktiivoiva Lyyllintupa-toiminta ikääntyneille.

Palvelutorilla on järjestetty järjestöjen ja yhdistysten toiminnan esittelyjä sekä tilaisuuksia ja koulutuksia kuten järjestöpiste, syöpäyhdistyksen asiantuntijaluentoja ja konsertti, ikääntyneiden hyvinvointiin liittyviä asiantuntijaluentoja, ikääntyneiden ystävänäpäivätapahtuma, Päijät-Hämeen edunvalvontapäivä, Ajattele aivojasi yleisluento. Lisäksi seuraavat toimijat ovat järjestäneet säännöllisiä tapaamisia / tilaisuuksia: Lukumummit ja papat, AVH-yhdistystapaamiset, Lahden Kuulo, Kansalaistoiminnan palvelupiste, Sotaorvot ja OLKA-toiminta. Lahden kaupungin asukkaat äänestivät osallistuvan budjetoinnin vuoden 2023 kierroksella toteutettavaksi hankkeeksi "Muistiparkki"-toiminnan. Muistiparkkitoiminnan palvelu asiakkaille toteutettiin kerran kuukaudessa, yhteensä 11 kertaa vuoden 2024 aikana.

Wellamo-opisto kannustaa terveellisiin elintapoihin

Wellamo-opisto osallistuu Luontoaskel terveyteen -ohjelmaan järjestämällä Lahdessa maksuttomia, teemaan sopivia luentoja ja toteuttamalla Hyvinvointivalmennusta (Terveys tavaksi) työikäisille sekä Elämäni eläkevuodet -valmennusta ikääntyville. Wellamo-opisto toteuttaa tuhansille eri kohderyhmien kurssilaisille ohjattua ryhmäliikuntaa vuosittain. Opetustuntien määrä liikunnassa on kasvanut tasaisesti vuodesta 2021. Opisto kannustaa liikkumiseen myös kotona tarjoamalla verkko-opetusta kotiharjoittelun tueksi ja liikunnan perhekursseja.

Elämänlaatua ruoasta -hanke

Elämänlaatua ruoasta -hankkeen aikana 2021–2023 sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan palveluissa kehitettiin Elämänlaatua ruoasta -toimintamalli, jossa käsitellään ruokaan, syömiseen ja ravitsemukseen liittyviä aiheita ryhmämuotoisesti. Hanke toteutettiin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen, Itä-Suomen yliopiston ja Vates-säätiön yhteistyönä [Elämänlaatua ruoasta - KEHUVA \(uef.fi\)](https://www.kehuva.fi).

Rauli-hanke

Kaupunki toimii yhteistyökumppanina Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätiön (Mente) RaULi-hankkeessa (ravinto, uni, liikunta), jossa tarkoituksena on mahdollistaa mielenterveysasiakkaiden yhdenvertainen osallisuus terveyteen ja hyvinvointiin sekä luoda työvälineitä ja rakenteet asiakkaiden terveyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseen Päijät-Hämeen alueella. Hanke sai STEA:n AK- avustuksen (kohdenettu toiminta-avustus) vuodelle 2024, joka mahdollistaa toiminnan jatkon.

Ruoka-aputoiminta

Sadat ihmiset ovat tarvinneet viikoittain ruoka-apua Lahden alueella. Kaupunki on toiminut yhteistyökumppanina ruoka-aputoimintaan liittyvässä koordinoinnissa vuonna 2023, jonka toteutti Lahden Diakonialaitos. Maaliskuussa 2023 tieto ruoka-apua tarjoavista tahoista ja aikatauluista on koottu yhdelle sivustolle www.dila.fi/ruoka-apu-lahdessa/.

Ruoka-apua on ollut tarjolla monimuotoisesti: osa toimijoista on jakanut ruokakasseja, osa järjestänyt yhteisruokailuja ja lisäksi on ollut mahdollisuus istahda kahville hyvässä seurassa ja ehkäistä yksinäisyyttä. Kaikkiaan Lahdessa on yli kymmenen toimijaa, jotka tarjoavat säännöllisesti ruoka-apua ja edullisia lounaita. Ruoka-apua on tarjolla joka arkipäivä.

Joulukuussa 2022 Lahden messukeskuksessa järjestettiin vähävaraisten jouluruokailutapahtuma yhteistyössä ruoka-aputoimijoiden kanssa (osallistuvassa budjetoinnissa toteutukseen äänestetty idea).

Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle 70 670 euroa valtionavustusta ruoka-aputoiminnan järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin vuonna 2024.

Lahden Diakonialaitos ja Lahden Seurakuntayhtymä saivat ESR+ -hankerahoituksen Työtä ja ravintoa -hankkeelle ajalle 1.11.2023-30.4.2026. Lahden kaupunki toimii hankekumppanina. Hankkeessa edistetään 16–64-vuotiaiden työnhakijoiden, työttömien sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien lahtelaisten vieraskielisten henkilöiden työllistymistä ja koulutukseen hakeutumista. Ruoka-aputoimijoiden verkostotyöskentelyn kehittäminen jatkuu ja vakiintuu hankkeen aikana osaksi Lahden ruoka-aputoiminnan kokonaisuutta.

Lahti.fi/ Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Lahden kaupungin verkkosivuille [Lahti.fi/hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen](http://Lahti.fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen) on koottu tietoa mm. hyvään ravitsemukseen, liikuntaan sekä uneen ja lepoon liittyen.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista v. 2023

11,9 % (v. 2019, 8,6 %) ↑

Koko maa 11,3 %

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.luokan oppilaista v. 2023 (HYTE-ind.)

24,9 % (v. 2019, 19,6 %) ↑

Koko maa 26,6 %

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

35,7 % (v. 2019, 23,1 %) ↑

Koko maa 28,6 %

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

24,1 % (v. 2019, 22,4 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 25,2 %

Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus, % 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)

34,7 % (v. 2020, 34,8 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 32,7 %

Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)

48,3 % (v. 2020, 48,7 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 46,8 %

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista v. 2023 (HYTE-ind.)

15,2 % (v. 2019 15,3 %) ↑ miehet | ↓ naiset

Koko maa 17,4 %

Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus, % 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)

53,4 % (v. 2020, 63,0 %) ↓

Koko maa 56,0 %

Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)

65,9 % (v. 2020, 66,2 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 64,3 %

B4. Kulttuurihyvinvointi

Wellamo-opisto kulttuurihyvinvointia edistämässä

Wellamo-opistossa toimiva Taide- ja muotoilukoulu Taika tarjoaa laajaa taiteen perusopetusta päijätämäläisille 5–20-vuotiaille visuaalisesta ilmaisusta ja käsityöllisestä muotoilusta kiinnostuneille lapsille ja nuorille. Wellamo-opistossa annetaan yleisen oppimäärän mukaista taiteen perusopetusta musiikissa, kuvataiteessa ja käsityössä sekä laajan oppimäärän mukaista opetusta musiikissa ja kuvataiteessa. Myös aikuiset saavat taiteen perusopetusta musiikissa ja kuvataiteessa.

Wellamo-opisto mahdollistaa jatkuvan oppimisen kaiken ikäisille eri musiikki-instrumenteissa ja laulussa. Lahtelaiset voivat valita opiskella myös mm. teatteri- ja sanataidetta, kuvataidetta, taidegrafiikkaa tai keramiikkaa. Wellamo-opisto toteuttaa kulttuuriohjelman tavoitteita yhteistyössä muiden tahojen kanssa järjestäen muotoilutyöpajoja 5. luokkalaisille.

Wellamo-opistolla vuosittain järjestettävät matineat, esitykset ja näyttelyt tuovat kaiken ikäisten kaupunkilaisten osaamista näkyväksi. Nämä esitykset ovat kaikille osallistujille avoimia ja maksuttomia.

Sinfonia Lahti

Lahden perusopetuksen kulttuuriohjelman mukaisesti kaikki kaupungin 2. ja 6. luokkalaiset vierailevat Sibeliustalossa ikäryhmälleen suunnitellussa konsertissa. Lisäksi perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kulttuuriedut ovat mahdollistaneet 9. luokkalaisille ja lukiolaisille edullisen sisäänpääsyn konsertteihin. Osa kenraaliharjoituksista on avoimia koululaisille, musiikinopiskelijoille ja työttömille.

Eläkeläislipulla ja päiväkonserteilla on mahdollistettu ikääntyvien osallistuminen. Sibeliustalossa on pyörätuolipaikkoja sekä induktiosilmukka. Pyörätuolilla liikkuvan saattaja saa lipun veloituksetta. Suurin osa sinfoniakonserteista on katsottavissa verkosta maksuttomasti joko suorana tai 30 päivän ajan talenteena. Pienryhmät konsertoivat mm. palveluasumisen yksiköissä ja päiväkodeissa sekä eri kohteissa kaupungilla, kuten kahviloissa, kirjastoissa ja kaupakeskuksissa.

Lahden kaupunginteatteri

Lahden perusopetuksen kulttuuriohjelman mukaisesti kaikki kaupungin kolmasluokkalaiset (n. 1200 lasta) kutsutaan vuosittain kaupunginteatterin lastennäytelmän esitykseen. Kulttuuriohjelman teatterivierailuille on päässyt jo yli 15 000 lahtelaista. Teatterivierailuun

liittyy draamapedagogin suunnittelema ja ohjaama ennako- ja jälkityöpaja sekä tehtäväpaketti, Katsomisavaimet. Koululaisesitykset päättyvät ”jälkilöylyihin”, teatterin tekijöiden ja koululaisten kohtaamiseen.

Kaupunginteatteri tarjoaa esteettömät tilat ja edullisemmat liput veteraaneille ja eläkeläisille sekä maksuttomat liput liikuntaesteisen henkilön avustajalle. Teatterissa on järjestetty esteettömiä näytöksiä, joista ensimmäinen Tiltu ja Lettu -näytelmään joulukuussa 2022. Esteetön näytös tarkoittaa mm. aistiherkkyysien huomiointia ja kuvatukea. Kulttuurietu yhdeksäsluokkalaisille mahdollistaa edulliset liput. Opiskelijoille on edullinen saman päivän lippu. Teatterikaveritoiminta on lakkautettu toukokuussa 2022. Viimeinen toimintakausi oli 2021–2022.

Vuosi 2023 oli teatterin juhlavuosi. Teatteritoiminta Lahdessa täytti 100 vuotta ja teatteritalo 40 vuotta. Juhlavuoden tiimoilta järjestettiin useita tilaisuuksia. Juhlavuoden näyttelyt ovat olivat avoimena kaikille kaupunkilaisille teatterin lippumyymälän aukioloaikoina.

Lahden museot

Lahden perusopetuksen kulttuuriohjelman mukaisesti on toteutettu koululaiskäynnit eri museokohteissa. Alle 18-vuotiaat pääsevät museoihin veloituksetta ja opiskelijoille, eläkeläisille ym. asiakasryhmille on alennettu pääsymaksu. Alueen oppilaitosten vierailut ovat maksuttomia ja toimijat voivat hankkia asiakkailleen edullisia hyvinvointilippuja. Kirjastosta on lainattavissa vapaalippuja museoihin. Museoissa on vuosittain lukuisia ilmapäiviä.

Museoilla on järjestetty 30 senioritapatunmaa (osallistujia yhteensä 950, joista striimin kautta 692 henkilöä). Ikääntyneitä vapaaehtoisia on mukana museoiden toiminnassa: Malvassa Päijät-Hämeen taidemuseoyhdistyksen vapaaehtoisia ollut ruuhkapäivinä vaatesäilytys-

tä hoitamassa ja neuvonnassa. Kartanon ystävät ovat mukana Historiallisen museon toiminnan suunnittelussa. Alueellisena vastuumuseona tehdään runsaasti yhteistyötä alueen kotiseutuyhdistysten kanssa. Näiden toimijat ovat valtaosaltaan ikäihmisiä. Museon tuki aktiivoi ja osaltaan mahdollistaa ikäihmisten kotiseututyön ja osallisuuden kylillä.

Museopalvelujen saavutettavuutta on kehitetty pitkäjänteisesti. Sekä fyysiseen että psykologiseen saavutettavuuteen kiinnitetään jatkuvasti huomiota. Kohteisiin rakennettu luiskia ja hissejä sekä asennettu käsijohteita. Myös kokoelmien saavutettavuutta on parannettu huomattavasti, kun kokoelmia on alettu julkaista Finna.fi -palvelussa. Malvassa on tuotettu selkokielisiä näyttelytekstejä.

Luentoja ja tilaisuuksia on välitetty verkon kautta sekä livenä että tallenteina. Historiallisen museon Muistamo –hanke: Osallisuus Historiallisen museon perusnäyttelyn rakentamiseen ja kehittämiseen. v. 2022–2023 toteutettiin Padasjoella ja Hollolan Salpakanakaalla sekä Lahdessa Mastolassa. Osallistujia 815 henkilöä.

Kulttuuriohjelma

Lahden perusopetuksessa toteutetaan kulttuurikasvatusta. Peruskoululaiset tutustuvat kaupungin kulttuuri-kohteisiin *kulttuuriohjelman* mukaisesti. Koronavuosina 2021–2022 osa tutustumisista tapahtui paikan päällä, osa etänä tai lähettämällä tallenteita. Perusopetuksen kulttuuriohjelma on toteutunut lukuvuonna 2022–2023 normaalisti.

Kulttuuriohjelmaan sisältyy käyntejä:

- museokohteissa
- kirjastoissa
- Sinfonia Lahden konserteissa
- Lahden kaupunginteatterissa

Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus, % 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)

28,2 %

Koko maa 30,6 %

Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)

26,7 %

Koko maa 27,9 %

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Lahden kaupungin *kulttuurihyvinvointisuunnitelma* valmistui joulukuussa 2024.

Suunnitelmassa kulttuurihyvinvointi ymmärretään monitasoisena ilmiönä: yhtäältä se on yksilön subjektiivinen kokemus kulttuurin ja taiteen vaikutuksista hänen elämäänsä. Toisaalta kulttuurihyvinvointitoiminta on tavoitteellista toimintaa, jolla on julkilausuttuja hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäviä tavoitteita.

B5. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Erätauko-keskustelut

Erätauko-säätiö valitsi vuoden 2019 dialogiteoksi Lahden kaupungin Erätauko-verkoston ja kaupungin työntekijöiden dialogitaidot. Erätaukomenetelmään pohjautuva lapsille suunnattu Lahden Skidialogi sai Erätauko-säätiöltä Suomen dialogiteko 2021-tunnustuksen. Lisäksi se palkittiin vuonna 2022 yhtenä kunta-alan innostavimmista kehittämisteoista Kuntatyö 2030 -gaalassa. Lahden kaupungin Skidialogi palkittiin myös Valtiovarainministeriön koordinoiman Avoin hallinto –hankkeen Demokratiatunnustuksella vuonna 2023.

Lahden kaupunki on valtakunnallinen suunnannäyttäjä dialogin käyttöönotossa sekä asukkaiden kanssa että kaupungin oman organisaation sisällä. Lahti oli vuonna 2024 YLE:n Hyvin Sanottu –keskustelufestivaalin pääkaupunki, jossa kaikki keskustelut käytiin Erätaukomenetelmin; vahvistetaan suomalaisen keskustelukulttuurin parhaita puolia, luodaan rakentavan keskustelun mahdollisuuksia ja innostetaan ihmisiä mukaan toisia kunnioittavaan, erilaisia näkemyksiä arvostavaan keskusteluun.

Osallisuuden kokemus varhaiskasvatuksessa ja eri kouluasteilla

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on järjestetty henkilöstölle koulutusta lasten ja huoltajien osallisuuden tukemisesta ja sen toteuttamisesta arjessa. Koulutuksessa on huomioitu myös vieras- ja monikielisten lasten ja perheiden osallisuuden tukeminen. Koulutusta on järjestetty myös lapsen itsesääätelyn ja toiminnanohjailun taitojen tukemisesta, inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämisestä, moninaisuudesta ja vertaisryhmässä oppimisesta. Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma on päivitetty keväällä 2023. Sen yksikkökohtaisissa liitteissä on kuvattu lasten ja huoltajien osallisuuden toteuttamisen muotoja tarkemmin.

Perusopetuksen yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelmat on päivitetty keväällä 2022 ja suunnitel-

miin on kirjattu koulukohtaisesti oppilaiden osallisuutta lisääviä toimintamalleja, esim. opiskeluhoitamo. Miltei jokaisella peruskoululla toimii vanhempaintoimikunta. Vanhemmat on otettu mukaan koulun toiminnan suunnitteluun. Henkilöstölle on järjestetty jatkuvuuden periaatteella dialogisuutta- ja kohtaamistaitoja vahvistavia koulutuksia kuten Resto-koulutus, nepsy ja tiimioppi-minen. Yläkoulun opettajille järjestettiin yhteinen koulutuspäivä syksyllä 2022, jossa koulutettiin opettajat kohtaamaan erilaisia oppijoita NEPSY-koulutuksen avulla. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta henkilöstölle järjestettiin koulutusta sateenkaarinnuorten kohtaamiseen.

Monitoimitaloprosesseissa kuultiin suunnitelmallisesti lasten, nuorten sekä muiden toimijoiden tarpeita.

Icehearts-toiminta

Icehearts on varhaisen puuttumisen toimintamalli lapsen hyväksi sekä sosiaalityön, koulun ja vapaa-ajan tueksi. Innovatiivisen toimintamallin työvälineitä ovat rinnalla kulkeminen, ryhmätoiminta, harrastaminen ja joukkue- liikunta. Jokainen ryhmä on 12 vuotta kestävä yhteinen matka – lapsuudesta aikuisuuden kynnykselle.

Icehearts-toiminta Lahdessa: viidellä kasvattajalla on viisi joukkuetta, joissa yhteensä noin 100 lasta. Toimintaa toteutetaan Lähteen, Kärpäsen, Mukkulan ja Kivimaan

kouluilla. Icehearts-toiminta tarjoaa lapsille ja perheille pitkäjänteistä tukea kasvatukseen, harrastuksiin, sosiaalisiin suhteisiin sekä koulunkäyntiin. Kasvattajat ovat olleet mukana tukemassa koulutyötä, järjestämällä erilaisia harrastustoimintaa ja tapahtumia sekä lasten ja perheiden tukena muutostilanteissa esim. koulunvaihto, yhteishaku, perhetilanteet.

Mahdollistamo

Lahden kaupungin nuorisopalveluiden kulttuurisen nuorisotyön Kunu-tiimi ideoi vuonna 2020 toimintaosallisuusmalli Mahdollistamon, jossa lahtelaiset 10–29-vuotiaat nuoret voivat esittää unelmiaan. Unelman tulee tuottaa hyvinvointia myös muille kuin unelman esittäjälle. Toiminnan tavoitteena on antaa tilaa ja mahdollisuuksia uusille taide- ja kulttuuritoiminnoille ja sitä kautta lisätä nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemusta.

Nuorten omien projektien lisäksi on järjestetty mm. erilaisia maksuttomia workshoppeja, Mahdollistamon Stage -tapahtuma sekä neljä taide- ja kulttuurileiriä yhteistyössä 4H-yhdistyksen kanssa. Useat Mahdollistamon nuoret ovat päässeet esiintymään erilaisiin tapahtumiin. Mahdollistamo toteutti keväällä 2024 myös ison muotinäytösyhteistyöprojektin LABin puettavan muotoilun ja Salpauksen tekstiili- ja vaatealan opiskelijoiden kanssa.

Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, % 4. ja 5. luokanoppilasta v. 2023

87,0 % (v. 2019, 87,3 %) ↑ miehet | ↓ naiset
Koko maa 88,8 %

Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilasta v. 2023

94,0 % (v. 2019, 95,8 %) ↓
Koko maa 95,2 %

Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

92,6 % (v. 2019, 91,5 %) ↓ miehet | ↑ naiset
Koko maa 91,8 %

Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista v. 2023

98,0 % (v. 2019, 97,1 %) ↑ miehet | ↑ naiset
Koko maa 97,5 %

Harrastamisen Lahden malli

Lahden kaupungin sivistyspalveluissa ryhdyttiin syksyllä 2019 valmistelemaan harrastustakuuta lapsille ja nuorille. Tavoitteena oli, että Lahti takaa jokaiselle nuorelle mahdollisuuden harrastamiseen riippumatta perheen taloudellisesta tilanteesta. Lahden kaupunki sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoituksen 2020–2021 harrastamisen Suomen mallin pilottiin. Pilotti toteutettiin Kärpäsen, Mukkulan, Lähteen ja Möysän kouluilla 2021.

Harrastamisen Lahden mallin harrastustoiminnasta on viestitty Wilman kautta yhdessä alueen muun harrastustoiminnan kanssa. [Harrastelahti](#)-sivusto uudistui vuonna 2022. Kulttuuritulkit ovat viestineet toiminnasta ja ottavat ilmoittautumisia vastaan maahanmuuttajaperheiltä.

Harrastamisen Lahden mallin hankkeessa 2022–2023 järjestettiin toimintaa 25 koulussa, yläkouluissa on toiminut kahdeksan kokoaikaista harrastustoiminnan ohjaajaa, alakouluissa toimintaa ovat toteuttaneet seurat ja järjestöt. Yhteistyökumppaneita on ollut yhteensä 15. Hanke sai jatkoa myös lukuvuodelle 2023–2024.

Kaikille 7-luokkalaisille toteutettiin henkilökohtainen harrastusohjaus syksyllä 2022 ja 2023.

Vuonna 2023 Lahden kaupunki sai opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustusta harrastustoiminnan saavutettavuuden edistämiseksi. Työ käynnistyi vuonna 2023 ja jatkui syksyyn 2024.

Osallisuusmalli

[Osallisuusmalli - Lahti](#) kuvaa Lahden kaupungin osallisuustyön tavoitteet, toimintatavat ja lupaukset kaupunkilaisille, sekä yhteiset pelisäännöt kaupungin työntekijöille. Osallisuuden tavoitteena on, että Lahdessa jokainen asukas ja toimija kokee mielipiteensä olevan merkityksellinen ja saa sen kuulluksi. Yhdessä sovitut linjaukset kutsuvat osallistumaan, vahvistamaan mielikuvaa yhdessä tekevästä Lahdesta sekä toimivat työkaluina kaupunkiorganisaatioille ja työntekijöille.

Lahden kaupungin osallisuustoiminnan ensimmäinen [arviointitutkimus](#) valmistui keväällä 2023. Toimintaa arviointiin varovaisen myönteisesti. Tutkimuksen mukaan kehittämiskohteita ovat mm. johtaminen, osallisuusmallin päivittäminen, viestintä ja resurssit.

Kaupungin henkilöstölle sekä Päijät-Hämeen kuntien osallisuustyöntekijöille järjestettiin osallisuusmessut marraskuussa 2023, jossa käynnistettiin osallisuusmallin päivittäminen. Avuksi osallistamiseen -intra-sivuja on päivitetty ja täydennetty erilaisilla materiaaleilla kaupungin työntekijöiden suunnittelutyön tukemiseksi.

Osallistuva budjetointi

[Osallistuvassa budjetoinnissa](#) asukkaat ovat mukana päättämässä kaupungin taloutta koskevista asioista. Tavoitteena on syventää demokratiaa ja kehittää entistä vahvempia yhteisöjä.

Osallistuvan budjetoinnin eli osbun vaiheet ovat ideoi, kehitä ja äänestä, joissa asukkaat voivat ideoida hankkeita eri teemojen mukaisesti, kehittää niitä yhdessä asiantuntijoiden kanssa sekä äänestää toteutettavat hankkeet. Kaupunkitasoista toimintamallia on kokeiltu Lahdessa vuosina 2020 ja 2021. Kaupunginvaltuusto päätti toukokuussa 2022 ottaa osallistuvan budjetoinnin toimintamallin säännölliseksi, joka toinen vuosi toteutettavaksi asukasosallisuuden toimintamuodoksi. Viimeisin kierros toteutettiin kevätkaudella 2023. Silloin kokeiltiin ensimmäistä kertaa osbu-telefoonia niiden henkilöiden osallistamiseksi, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää digitaalisia alustoja.

Jokaisen kierroksen jälkeen on tehty asukas- ja henkilöstökyselyt sekä toiminnan arviointi. Tutkimusten perusteella osallistuvaan budjetointiin suhtaudutaan positiivisesti. Osbu:n avulla mm. asukastyytyväisyys, sitoutuneisuus ja luottamus omaan kuntaan kasvaa. Kaupunki saa arvokasta tietoa asukkaiden toiveista ja alueiden kehittämisestä.

Kumppanuuspöydät

Lahden kaupungilla on neljä alueellista kumppanuuspöytä: eteläinen, itäinen, pohjoinen ja keskusta-alueen kumppanuuspöytä. Pöytien jäsenistöt koostuvat alueiden asukkaista, yrittäjistä sekä yhdistysten, oppilaitosten ja seurakuntien edustajista. Tavoitteena on, että kumppanuuspöytien jäsenistöstä vähintään 20 % on yli 61-vuotiaita (v. 2023 toteuma 21,7 %).

Kumppanuuspöytien tavoitteena on edistää oman alueensa yhteisöllisyyttä, viihtyisyyttä, elinvoimaisuutta ja vuoropuhelua sekä kehittää kaupunkia yhdessä organisaation ja päättäjien kanssa.

Ensimmäinen toimintakausi (v. 2021–2023) oli aktiivista toimintamallien lanseeraamista ja juurruttamista. Kumppanuuspöydät toteuttivat tehtäviään monipuolisesti. Kauden 2023–2025 kumppanuuspöydät aloittivat toimintansa syksyllä 2023. Kumppanuuspöytien toimintaa ohjaa Kumppanuuspöytien toimintasuunnitelma 2023–2025.

Yhdistys- ja järjestöyhteistyö

Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta on myöntänyt vuosittain vuosivastuksia lahtelaisille kulttuuri- ja liikuntayhdistyksille sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin yhdistyksille. Sivistyslautakunta on myöntänyt vuosivastuksia nuorisoyhdistyksille.

Vuosivastusta ovat voineet hakea yhdistykset, joiden toiminnan tavoitteena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä osallisuuden lisääminen. Hakua ohjaa yhteinen SIVISTYSTOIMIALAN AVUSTUSSÄÄNTÖ (lahti.fi). Vuosivastukset ovat lahtelaisten yhdistysten ja järjestöjen haettavissa vuosittain maaliskuussa.

Kaupunki on kutsunut yhdistykset yhdistysiltaan kaksi kertaa vuodessa. Yhdistysilloissa on kerrottu ajankohtaisista asioista ja tuettu yhdistysten välistä verkostoitumista. Yhdistysiltojen materiaalit on koottu Lahden kaupungin verkkosivuille.

Kaupunki on ollut mukana Kumppanuustalo Fellmannian valmistelussa ja toteuttanut yhdessä Yhdessä Päijät-Häme -hankkeen kanssa työpajoja ja Erätauko-keskusteluja kumppanuustaloon ja yhdistysyhteistyön kehittämiseen liittyen.

Kaupunki toimii alustana tapahtumien järjestämiselle

Maksuttomista tapahtumapaikoista on kerrottu tapahtumajärjestäjän oppaassa, tapahtumapalveluiden verkkosivuilla ja somessa sekä infotilaisuuksissa. Kaupunki on tarjonnut yhteisesti lainattavia, pieniä tapahtumatavaroita Lahti-Pisteen kautta. Tapahtumapalveluiden apu on ollut kaikkien lahtelaisten käytettävissä ja infotilaisuudet on järjestetty kaksi kertaa

vuodessa. Palauteboksit ovat olleet esillä sekä tapahtumissa että netissä.

Nostoja tapahtumapalvelujen toimenpiteistä:

- Tapahtumapalveluiden tuottamiin tapahtumiin, kuten Mastofestareihin ja Joulukylään osallistettiin kaupungin eri yksiköitä ja kolmannen sektorin toimijoita.
- Kumppanuuspöytien kanssa on avattu keskustelut tapahtumayhteistyöstä.
- Kaupunkilaisilta saatuja osbu-ideoita on pidetty mielessä ja on toteutettu mahdollisuuksien mukaan eri tapahtumien yhteydessä.
- Tapahtumaviestinnässä on saatu Tapahtumapalveluille nettisivukokonaisuus, Facebook-sivut, tapahtumakohtaista Instagram-postausta ja aloitettu yhteistyö viestintäpalvelujen kanssa, mikä loi hyvän pohjan mm. Tapahtumien suurvuodelle 2023.
- Tapahtumat ovat saaneet paljon tilaa mediassa sekä paikallisesti, alueellisesti että kansallisesti ja myös kansainvälisesti. Tapahtumapalvelujen some on laajentunut erityisesti Instagramin puolella.
- Koko yksikölle on luotu yhteissähköposti tapahtumapalvelut@lahti.fi.

Wellamo-opiston kurssit

Wellamo-opiston kurssitarjontaa on suunniteltu ja toteutettu kaiken ikäisille opiston toiminta-alueella asukkaiden tarpeita kuunnellen. Elämäni eläkevuodet -valmennuksessa annetaan eväitä omannäköisen arjen rakentamiseen ja oman hyvinvoinnin vahvistamiseen juuri eläköityneille. Hyvin iäkkäille tarjotaan aktiivista toimintaa eri kohtaamispaikoilla yhteistyössä mm. Lähimmäispalveluiden ja kirjastojen kanssa. Monipuolisella verkkokurssien tarjonnalla mahdollistetaan kuntalaisten aktiivinen osallistuminen myös kotoa käsin. Saatavilla on lisäksi perhekurseja ja aikuinen yhdessä lapsen kanssa -kurseja (keramiikka, robotiikka, liikunta, tanssi ym.). Kurssimaksuja on kompensoitu mm. Opetushallituksen opintoseteleillä (seniorit, eläkeläiset, henkilöt, joilla alhainen pohjakoulutus) ja työttömien 50 %:n alennuksella. Opisto tekee yhteistyötä kaupungin sisällä tuottaen asiakkailleen parempaa palvelua mm. Lahti-Pisteen kanssa kurssi-ilmoittautumisessa. Syksyllä 2023 alkaneen Esteet nurin – hankkeen avulla edistetään yhdenvertaisuutta, saavutettavuutta ja esteettömyyttä opiston palveluissa. Vuonna 2024 alkaneen Voi hyvin! -hankkeen avulla lisätään iäkkäiden kaupunkilaisten mah-

dollisuuksia osallistua. Lisäksi aivoterveys on nostettu lukuvuoden toiminnan teemaksi.

Kirjaston tarjoamat osallistumismahdollisuudet

Kirjastossa käynnistyi elokuussa 2021 hanke, joka jatkui kesäkuuhun 2022. Hankkeen tarkoituksena oli luoda paremmat edellytykset lähikirjastotilojen monipuoliseen käyttöön ja toimintaan. Hankkeessa uudistettiin tilojen käyttösäännöt, varauskäytännöt, verkkosivut sekä markkinoitiin tiloja yhdistyksille ja järjestöille.

Vuoden 2022 lopulla asiakkailta kysyttiin kirjaston turvallisuudesta osana Turvallisemman tilan periaatteiden luomista. Kirjaston henkilöstö vieraili eri kokoontumisryhmissä ja kirjaston verkkosivuilla oli mahdollisuus vastata kyselyyn.

Lahden kaupunginkirjaston toimipisteissä järjestettiin eduskuntavaalien 2023 aikaan lapsille suunnatut satuvaalit. Ehdokkaina olivat kirjaston maskotit, joilla jokaisella oli omat vaalilupauksensa liittyen mm. kirjastoon ja ympäristöön. Äänestämistä pyrittiin luomaan mahdollisimman oikeanlainen (esim. äänestyskopit, leimat). Ehdokkaat kampanjoivat kirjaston somekanavilla ja ääniä annettiin satoja.

Osallistuminen ja kokemuksellinen paikkatieto kaupunkisuunnittelussa

Lahden kaupunkisuunnittelussa painotetaan osallistumista ja yhteistä keskustelua kaavoituksen aloitus- ja luonnosvaiheessa, jolloin erilaisia tarpeita ja näkökulmia on vielä mahdollista sovittaa yhteen. Lisäksi kaupunkisuunnittelussa on vakiintuneena toimintatapana kokemusperäisen paikkatiedon kerääminen asukkailta Maptionnaire-ohjelmalla ja kerätyn tiedon jakaminen kaikkien suunnittelijoiden käyttöön. Kokemusperäisen tiedon hyödyntäminen suunnittelussa parantaa asukkaiden mahdollisuuksia osallistua oman elinympäristönsä muutosten suunnitteluun sekä laajentaa suunnittelijoiden tietopohjaa alueen arvoista ja kehittämistarpeista.

Neuvostot toimivat aktiivisesti

Vammaisneuvosto on pitänyt yhteyttä Lahden päättäjiin ja toiminut yhteistyössä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen vammaisneuvoston kanssa. Yhteistyöllä on pyritty varmistamaan, että vammaisten henkilöiden tarpeet ja näkökannat tulevat huomioituiksi päätöksenteossa ja päätösten toteuttamisessa. Vammaisneuvostoa on kuultu mm. suunniteltaessa julkisia tiloja ja rakennuksia sekä asuntoja ja miljöörakentamista vammaisille henkilöille sopiviksi. Vammaisneuvosto seuraa vammaispoliittisen ohjelman toteutumista.

Vanhusneuvoston lakisääteinen tehtävä on tukea ikääntyneiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Lahdessa vanhusneuvosto on toiminut aktiivisesti tehden aloitteita sekä ottamalla kantaa ja antamalla lausuntoja kaupungin palvelualueille ja kaupunginhallitukselle. Tavoitteena on ollut tehostaa viestintää ja tiedonkulkua ikääntyneille sekä järjestää erilaisia tapahtumia. Ikääntyneitä on suuri osa väestöstä ja vanhusneuvosto toimii heidän edunvalvojanaan. Vanhusneuvosto tekee yhteistyötä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen vanhusneuvoston kanssa. Vanhusneuvosto on tervehtinyt postikortilla 100-vuotiaita lahtelaisia.

Lahden kaupungin paikallinen romanityöryhmä

Paikallisessa romanityöryhmässä on romanityöryhmien, aluehallintoviraston, poliisin, koulutuskeskus Salpauksen, seurakunnan, Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sekä kaupungin edustajat (osallisuus ja hyvinvointi, kulttuuri, koulutus, asuminen). Poikkihallinnollisen romanityöryhmän tehtävänä on kehittää paikallisen romaniväestön osallistumismahdollisuuksia omien elinolojensa edistäjinä ja parantaa viranomaisten ja romanien välistä vuorovaikutusta sekä yhteistyötä. Paikallisromanityöryhmät suuntautuvat työssään kunkin alueen romaniväestön kannalta keskeisiin kysymyksiin, joita ovat olleet esimerkiksi integroituminen päivähoitoon, kouluun, jatko-opintoihin, työelämään ja yhteiskuntaan.

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 20–64-vuotiaat v. 2022, (HVA)

10,3 %

Koko maa 10,0 %

Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022, (HVA)

7,8 %

Koko maa 8,6 %

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, % v. 2021

51,1 % (v. 2017, 55,4 %) ↓

Koko maa 55,1 %

Äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa, % v. 2023

64,9 % (v. 2019, 65,8 %) ↓ miehet | ↓ naiset

Koko maa 68,5 %

C Kestävästi uudistuva: Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta

C1. Toimenpiteet alueiden eriytymiskehityksen vähentämiseksi

Lahti Lähiöohjelma 2020–2022-hanke

Ympäristöministeriön Lähiöohjelmaa veti ympäristöministeriö ja siihen osallistui oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö.

Mukkulan ja Rakokivi-Nastonharjun kehittämishankkeet valikoituivat mukaan lähiöohjelmaan keväällä 2020 kaupunginhallituksen päätöksillä. Lähiöohjelma-hankkeen tavoitteena oli löytää poikkihallinnollisia toimia, jotka ehkäisevät asuinalueiden eriytymistä, lisäävät asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta, edistävät asuinalueen elinvoimaisuutta sekä turvaavat palveluiden ja asumisen hyvän tason. Ohjelma oli kohdennettu 14 suurimmalle kaupungille. Ohjelman aikana kehitettiin alueen kunnallistekniikkaa (kevyenliikenteenväyliä, puistoja, va-

laistusta), tuettiin tutkimushankkeiden toteuttamista ja kehitettiin asuinalueiden eriytymistä seuraava mittaristo, joka otettiin käyttöön kaupunkisuunnittelussa vuonna 2023.

Asunto- ja maapoliittinen ohjelma valmistui ja hyväksyttiin vuonna 2023. Ohjelmassa asuinalueiden eriytymistä pyritään ehkäisemään muun muassa ohjaamalla asuntojen huoneisto- ja hallintamuotojakaamaa.

Lahden suunta 2021–2025: Asuinalueiden eriytyminen

Osana Lahden suunta 2021–2025 työtä ja maa- ja asuntopoliittisen ohjelman asuntopoliittisten linjausten valmistelua Lahdessa on laadittu viranomaiskäyttöön alueellinen eriytymistarkastelu. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen 250×250 metrin ruutuaineistoon. Sen pohjalta on muodostettu sosioekonominen indeksi, jonka tarkastelu aikasarjana tukee kaupunkisuunnittelua ja toimii työkaluna erilaisten interventoiden vaikutusten arvioinnissa. Ruutuaineisto mahdollistaa kaupunginosa- ja tilastoalueita tarkemman tarkastelutason, jolloin laajempien aluetasojen sisällä mahdollisesti tapahtuva

eriytyminen tulee huomioiduksi. Se mahdollistaa myös erilaisten tietoaisteistojen päällekkäisen tarkastelun ja sitä kautta entistä tarkemman analyysin ja tietojohdamisen. Tietoa voidaan hyödyntää laaja-alaisesti vaikutusten ennakoarvioinnissa ja kaupungin toiminnan suunnittelussa. Lahden suunta 2021–2025 kierroksella tietoa on hyödynnetty Lahden yleiskaava 2035 laatimisessa ja raportti on julkaistu osana Lahden suunta ehdotusaineistoa keväällä 2024.

Asumisneuvonta

Lahdessa pilotoitiin yhdessä Lahden Talojen kanssa asumisneuvontaa osana valtakunnallista vuokra-asukkaiden talousongelmia ehkäisevää ASTA-hanketta vuosina 2018–2021. Asumisneuvonta on sittemmin vakiinnutettu osaksi kaupungin palvelutarjontaa ja sitä tuotetaan kaikille lahtelaisille yhdessä Lahden Talot Oy:n kanssa Lahden Palvelutorilla Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus Aran tarjoaman asumisneuvonta-avustuksen turvin. Asumisneuvonta-avustus pohjaa asumisneuvonnan kokeilulakiin vuoteen 2027 saakka. Asumisneuvonnalla pyritään talous- ja asumisneuvonnan keinoin ennaltaehkäisemään asunnottomuutta esimerkiksi häätöjä vähentämällä. Asumisneuvonta kohtaa satoja asiakkaita kuukaudessa monikanavaisesti aina kevyemmästä tuesta haasteellisimpien tilanteiden ratkaisemiseen yksilön omaa toimijuutta tukien.

C2. Palveluiden digitaalinen saavutettavuus ja digiosaaminen

Digineuvontaa ja -ohjausta kaupungin eri palveluissa

Palvelutori tarjoaa laitteet (asiakaskoneet ja monitoimilaitteet) ja ohjausta digipalveluiden käyttöön sekä yleistä digiopastusta viikoittain monien eri toimijoiden kautta. Palvelutorilla toimiva Lahti-Piste tarjoaa ohjauksen ja neuvonnan kaupungin sähköisen asioinnin palveluihin, tarjolla on myös chat-palvelu. [Lahti-Pisteen](#) verkkosivuilla ohjataan asiakkaita eri palvelukanavien käyttöön.

Palvelutorilla järjestettiin valtakunnallisella digitaaliviikolla toukokuussa 2023 ja 2024 ”digitaalipäivät”. Tilaisuuksissa esiteltiin, millaista digitukea ja -neuvontaa on tarjolla kaikille kaupungin asukkaille. Tarjolla oli tietoisuuksia tietoturvasta, sähköisistä pankki- ja terveyspalveluista sekä tietoa, mitä sähköisiä palveluja kaupunki tarjoaa. Toiminnallisissa työpajoissa tarjolla oli myös tukea ja neuvoa digitaalitoimien edistämiseen. Lahtelaiset saavat kaupungin maksutonta digitukea ja -palveluja Lahden kaupunginkirjastossa, Wellamo-opistossa, Pal-

velutorilla, Monitoimikeskus Takataskussa sekä seniorien digikinkereillä.

Digikinkerit senioreille

Senioriväestön (yli 65-vuotiaiden) digilukutaidon ja yhteisöllisen oppimisen edistämisen projekti on toiminut Lahdessa vuodesta 2018. Digikinkerit ovat saavuttaneet suuren suosion ikäihmisten keskuudessa; digilukutaidon kehittymisen ohella projekti on luonut yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Kinkereillä käy n. 300 ikäihmistä viikoittain.

Digineuvonta Wellamo-opistossa ja Lahden kaupunginkirjastossa

Wellamo-opisto antaa maksutonta digineuvontaa toiminta-alueensa kuntalaisille yhteistyössä kuntien kirjastojen kanssa. Neuvontaan on osallistunut vuosittain n. 400 ikäihmistä. Asiakas voi tulla neuvontaan oman laitteensa kanssa ja mediaohjaaja opastaa pulmissa ja ohjaa laitteiden käyttöön. Wellamo-opiston mediaohjaaja antaa myös maksutonta digineuvontaa Lahden kaupunginosakerhoissa.

Kirjaston mediaohjaajat antavat digiopastusta kaikissa Lahden kaupunginkirjaston toimipisteissä. Kirjasto opastaa vuosittain useita satoja henkilöitä, joista suurin osa on ikäihmiä.

Sähköinen osallistuminen kaupungin kehittämiseen

Kaupunkiorganisaatio on lisännyt mahdollisuuksia osallistua asukastilaisuuksiin myös verkossa. Esimerkiksi kaavaillat ovat pääsääntöisesti hybriditilaisuuksia. Osallistuvan budjetoinnin ideoi, kehittä, äänestä -kierroksilla asukasideointi ja äänestys toteutetaan digitaalisella alustalla, jonka toimivuutta ja avoimuutta on kehitetty yhdessä toimittajan kanssa. Syksyllä 2024 otettiin koekäyttöön kaupunkitasoinen digitaalinen osallistumismalusta, joka tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet osallistua niin palveluiden kehittämiseen kuin keskusteluun eri aiheista. Edelleen kaupunkilaiset voivat antaa palautetta yksiköille verkkosivujen ePalautte-järjestelmän kautta.

Kokenut esteitä tai huolia sähköisten palvelujen käytössä, % 20–64-vuotiaat v. 2022

72,0 % (v. 2020, 79,4 %) ↓

Koko maa 72,3 %

Kokenut esteitä tai huolia sähköisten palvelujen käytössä, % 65 vuotta täyttäneet v. 2022

89,3 % (v. 2020, 89,5 %) ↓ miehet | ↑ naiset

Koko maa 90,0 %

C3. Palvelutori hyvinvoinnin ja osallisuuden alustana

Palvelutori aloitti toiminnan kauppakeskus Triossa tammikuussa 2020. Palvelutorin lähtökohtana oli julkisten palvelujen palvelukonsepti, joka sujuvoittaa kaupunkilaisten arkea ja lisää palvelujen tasavertaista saavutettavuutta. Palvelutori osallistavana toimintapaikkana toimii myös vahvana hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukevana alustana yhdistyksille, yrityksille ja oppilaitoksille. Palvelutorin laajennusta koskeva II-vaihe valmistui 2021 syksyllä. Laajennuksen myötä yleishyödyllisille toimijoille on tarjolla erikokoisia kokous- ja tapahtumatiloja. Palvelutorilla asioi, osallistuu ja viihtyy vuositasolla yli 300 000 kuntalaista.

Sähköisten palveluiden mallissa Lahti-Pisteen palveluneuvojat käsittelevät kaikki yleiset palautteet ja tarvittaessa ohjaavat asian jatkokäsittelyyn asiantuntijalle. Palveluneuvojat ohjaavat ja auttavat asiakkaita kaupungin sähköisten palveluiden käytössä. Kaupunkitasoinen Timmi-tilanvarausjärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 2021, jonka kautta asiakkaat voivat varata asiakkaiden varattavissa olevat tilat. Lahti-pisteen hallinnoimat Chat ja chatbot ovat käytössä kaupunkitasoisesti.

Palvelutorilla (Pajalla) toimiva vapaaehtoistoimijaverkoston Järjestöpointe käynnisti toiminnan kerran kuussa toteutettavana palveluna vuonna 2023. Järjestöpointeellä on paikalla 1–3 järjestötoimijaa ja toimintaa / osallistumismahdollisuuksia on esillä eri teemoilla.

C4. Kotoutumisen tukeminen

Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021–2025 on myös kunnan lakisääteinen kotouttamisohjelma. Ohjelman päätavoitteena on lisätä maahanmuuttajien työllisyyttä. Toimenpiteiden avulla pyritään edistämään mm. maahan muuttaneiden työllistymistä ja kansainvälisten opiskelijoiden jäämistä paikkakunnalle. Toimenpiteitä toteutetaan ja seurataan säännöllisesti.

- Parannetaan työvoiman resurssien ja kykyjen sekä työn tarpeen kohtaamista mm. täydentävän koulutuksen keinoin.
- Kehitetään koulutukseen ohjausta ja suunnittelua ja varmistetaan sen ajankohtaisuus.
- Vahvistetaan maahan muuttaneiden suomen kielen taitoa.
- Lisätään työnantajien tietoa monikulttuurisuuden eduista, maahanmuuttajien työvoimapotentialista ja rohkaistaan työnantajia maahanmuuttajien palkkaamisessa.
- Lisätään yhdyspintaa elinkeinoelämään.

Lahden OSKE – maahanmuuttajien verkostomainen osaamiskeskus –hanke. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö myönsivät erityisavustusta hankkeelle vuodesta 2020, kolmena vuonna peräkkäin, maahanmuuttajien verkostomaisen osaamiskeskustoiminnan kehittämiseen Lahden seudulla (Lahden OSKE). Myönnetyllä erityisavustuksella edistettiin jatkuvan oppimisen kehittämistä, tuettiin maahanmuuttajien koulutukseen pääsyä, edistettiin työllistymistä ja työllisyysasteen nostamista sekä kehitettiin matalan kynnyksen ohjauksen malli. Hanke päättyi 31.8.2023.

Access Alipi – Maahan muuttaneiden ohjaus- ja neuvontapalvelujen kehittäminen Päijät-Hämeessä-hanke. Työ- ja elinkeinoministeriö myönsi erityisavustusta Alueellisen integraatiopalvelupisteen eli Alipin ohjaus- ja neuvontapalvelujen kehittämiseen vuodesta 2020, kolmena vuonna peräkkäin. Hanke päättyi 31.8.2023. Hankkeessa kehitettiin digipalveluja, mm. erikielisten etäpalvelujen, kuten tulkkaus-, ajanvaraus- ja neuvontapalvelujen saatavuutta, monikielistä viestintää sekä informaation levittämistä maahan muuttaneille koko maakunnan alueella.

Lahti TalentHub (1.3.2020-31.5.2023) oli kansainvälisten osaajien työllisyyttä yritysnäkökulmasta kehittävä ESR-rahoitteinen hanke. Hankkeessa edistettiin alueen elinvoimaa ja kasvumahdollisuuksia tuomalla yhteen kansainvälinen työvoima ja työnantajat. Hankkees-

sa kehitettiin tiedon avulla erilaisten kansainvälisten osaajien työllisyyttä ja yritysten kansainvälistymistä edistäviä toimia, kuten Trainee Programme, Talent Matching, Integration guides ja Entrepreneurship Programme.

Lahden kaupungille myönnettiin n. 1,7 miljoonan euron ESR-rahoitus kolmen vuoden International Work Lahti –hankkeelle. Hanke aloitti toimintansa vuoden 2024 alussa ja sen avulla edistetään vieraskielisten työllistymistä ja yritysyhteistyötä.

Maahanmuuttajalasten ja -oppilaiden tuki

KOKO-tiimin (maahanmuuttajien kouluun kotoutuminen) toimintaa on kehitetty yhteistyössä varhaiskasvatuksen, koulujen ja yhteistyöverkoston kanssa. Toiminnan tavoitteena on selkiyttää juuri maahan tulleen varhaiskasvatus- ja oppivelvollisuusikäisen lapsen tai nuoren päiväkotij- ja koulupolkua sekä suunnitella hänelle tarvittavia tukitoimia integroitaessa yleisopetukseen tai myöhemmin koulupolun varrella. Tällä edistetään maahanmuuttajaoppilaan kouluun sitoutumista ja vanhempien osallisuutta koulunkäyntiin. Varhaiskasvatuksen ja opetushenkilöstön monikulttuurisuusosaamista on lisätty järjestämällä aiheeseen liittyvää koulutusta.

Yksittäisiä kotoutumista tukevia toimenpiteitä:

- Maahanmuuttajakoulutustyöryhmän säännölliset kokoukset
- Alipin ohjaus- ja neuvontapalveluja on kehitetty ja markkinointia tehostettu, mm. app.alipin avulla
- Maahan muuttaneita on opastettu mm. tekemään ehdotuksia Osallistuvaan budjettiin
- Alipin sivujen kielimäärä on lisääntynyt ukrainankielisellä tiedotuksella
- Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelman (kotouttamisohjelman seuranta)
- Lahden kaupungin englanninkieliset sivut [Lahti](#)

Kokee kuuluvansa asuinkuntaansa, % 20–74-vuotiaista maahanmuuttaneista v. 2022, (HVA)

52,9 % (v. 2019, 48,1 %) ↑

Koko maa 54,8 %

Elämänlaatunsa hyväksi kokevien osuus, % 20–74-vuotiaista maahanmuuttaneista v. 2022, (HVA)

74,1 % (v. 2019, 74,9 %) ↓

Koko maa 73,9 %

4

Indikaattoreiden ja kyselyjen osoittama hyvinvointi 2021–2024

Sotkanet-indikaattorit (THL)

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) ylläpitämä sotkanet.fi-palvelu sisältää tilastotietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista sekä palvelujärjestelmän toimivuudesta. Lahden kaupungin tietopohjaa ylläpidetään soveltuvin osin sähköisessä *hyvinvointikertomuksessa*. Sinne on koottu indikaattoripaketti, joka on jaoteltu Lahden kaupungin strategian kolmen painopisteen mukaisesti:

- A Kestävästi elinvoimainen –
Elinvoimainen ja työllistävä Lahden kaupunkiseutu**
- B Kestävästi hyvinvoiva –
Hyvinvoiva ja osallistuva lahtelainen**
- C Kestävästi uudistuva –
Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta**

Indikaattoripakettiin on liitetty sotkanet-indikaattoreiden lisäksi myös muita indikaattoreita, joihin tietolähde on merkitty erikseen. Sotkanet-indikaattoreiden osalta linkin kautta voi vertailla tilannetta yhdeksän

kaupungin (Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Oulu, Tampere, Turku, Vantaa) osalta.

Terve Suomi -väestötutkimus

Kansallisen terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) ja palvelututkimuskeskuksen (FinSote) avulla seurattiin väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Tutkimus tuotti myös seuranta- ja arviointitietoa väestön palvelutarpeiden tyydyttymisestä. FinSote-tutkimuksen tiedonkeruu päättyi vuoteen 2020. Vuodesta 2022 alkaen FinSote-tutkimusta vastaava aikuisväestön kyselytutkimus toteutetaan osana laajempaa Terve Suomi -tutkimusta.

Terve Suomi -tutkimus tuottaa ajankohtaista tietoa Suomessa asuvien aikuisten terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista sekä näissä tapahtuneista muutoksista hyvinvointialueittain. Väestötutkimus toteutettiin syyskuussa 2022 ja keuhäällä 2023. Kyselyyn vastasi 28 000 Suomessa asuvaa 20 vuotta täyttäneitä (vastausprosentti 46). Tutkimusotos on muodostettu siten, että tulokset ovat yleistettävissä koko Suomeen.

Suomessa:

- Työikäisistä eli 20–64-vuotiaista neljännes ilmoitti joutuneensa tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Miehistä näin teki 22 prosenttia ja naisista 28 prosenttia.
- Toimeentulon vaikeudet ovat yleisimpiä nuoremmissa ikäryhmissä. 20–39-vuotiaista miehistä 26 prosenttia ja naisista 33 prosenttia kertoi joutuneensa tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Sen sijaan 75 vuotta täyttäneistä naisista ja miehistä toimeentulon vaikeuksista raportoi alle 10 prosenttia.
- Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna toimeentulon vaikeudet ovat lisääntyneet hieman kaikissa ikäryhmissä, naisilla miehiä selvemmin.
- Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi koki 67 prosenttia aikuisista. Miehet kokivat elämänsä turvalliseksi hieman naisia useammin.
- Suurin osa oli tyytyväisiä oman asuinalueensa olosuhteisiin: 82 prosenttia aikuisista kertoi tyytyväisyydestään. Tyytyväisten osuus kasvoi miehillä iän myötä, mutta naisilla ei.
- Yhä useampi työikäinen koki merkittävää psyykkistä oireilua (koko maa 19 %).

Huomioita Päijät-Hämeen hyvinvointialueen väestöstä:

Osallisuus

- Työikäiset kokevat edelleen esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä, vaikka muutosta parempaan suuntaan on tapahtunut. Naiset kokevat esteitä ja huolia vähemmän kuin miehet.
- Ikääntyneet kokevat edelleen sähköiset palvelut hankaliksi. Sähköisten palvelujen käyttö on kuitenkin lisääntynyt kaikissa vastaajaryhmissä (20–64-vuotiaat ja 65 vuotta täyttäneet).
- Työikäisissä itsensä täysin tai osittain työkyvyttömäksi kokevien osuus on suurempi kuin koko maassa keskimäärin.
- Päijät-Hämeessä erittäin heikko osallisuuden kokemus on 10,3 prosentilla 20–64 vuotiaista ja 7,8 prosentilla 65 vuotta täyttäneistä. Molemmissa ikäryhmissä miehet kokevat heikkoa osallisuutta naisia enemmän.

Mielenterveys

- Puolet päijät-hämäläisestä aikuisväestöstä kokee elämälaatunsa hyväksi. Osuus on kasvanut 75 vuotta täyttäneiden miesten osalta edelliseen mittaukseen verrattuna, naisten osalta se on puolestaan laskenut.
- Merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta on noin viidesosalla työikäisistä ja siinä on kasvua edelliseen mittaukseen verrattuna. Työikäisissä itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus on kasvanut, miesten osalta enemmän.
- Ikääntyneillä itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus on pysynyt ennallaan, naiset kuitenkin kokevat enemmän yksinäisyyttä. Iäkkään väestön kyky huolehtia päivittäisistä perus- ja arkitoinnin näyttä kohentuneet, etenkin naisilla.

Arjen turvallisuus

- Tyytyväisyys oman asuinalueen olosuhteisiin on yleistä: neljä viidestä vastaajasta on tyytyväisiä.
- Työikäisistä vastaajista 65 % kokee päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi. Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokeneiden ikääntyneiden määrä on laskenut.
- Noin viidennes vastaajista (20 vuotta täyttäneet) ilmoitti joutuneensa tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, naiset miehiä enemmän. Osuudet pienenevät siirryttäessä nuoremmista ikäluokista vanhempiin. Matalimmin koulutetut joutuvat tinkimään useammin kuin korkeasti koulutetut.
- Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus on kasvanut kaikissa vastaajaryhmissä.
- Naiset kokevat enemmän fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa.

Päihitteettömyys ja terveelliset elintavat

- Lihavien osuus on kasvanut kaikissa vastaajaryhmissä.
- Lähes puolet miehistä ja yli kolmannes naisista saavuttaa terveysliikuntasuosituksen.
- Miehillä suosituksen mukainen liikunta on lisääntynyt ja naisilla hieman vähentynyt. Iäkkäimmät saavuttavat suosituksen muita harvemmin.
- Alkoholien riskikäyttäjät eivät ole vähentyneet, riskikäyttäjiä on työikäisistä miehistä 40 %, naisista 25 %. Alkoholien humalahakuinen juominen on vähentynyt. Näyttäisi, että alkoholinkäyttö vähenee iän myötä.
- Työikäisten naisten ja miesten tupakointi ei ole vähentynyt. Matalan koulutustason omaavat tupakoivat yleisemmin kuin muut. Yli 65-vuotiaiden miesten tupakointi on kasvanut ja naisten tupakointi pysynyt ennallaan.
- Kannabista vähintään kerran viimeisen 12 kuukauden aikana käyttäneitä on aiempaa enemmän, erityisesti miehiä.

MoniSuomi-tutkimus

Terve Suomi -väestötutkimuskokonaisuuteen kuuluu myös MoniSuomi-tutkimus, josta saadulla tiedolla voidaan edistää ulkomaalaisväestön yhdenvertaisuutta Suomessa.

MoniSuomi-tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Vastaajiksi poimittiin Väestö- ja digirekisterikeskuksesta 18 600 henkilöä, jotka ovat itse syntyneet ja heidän vanhempansa ovat syntyneet muualla kuin Suomessa. Tutkimukseen kutsutut henkilöt olivat iältään 20–74-vuotiaita. Tiedonkeruu käynnistyi syyskuussa 2022 ja päättyi maaliskuussa 2023. Kyselyyn vastasi 7838 henkilöä, joista 355 Päijät-Hämeestä.

Nostoja MoniSuomi-tutkimuksen Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tuloksista vuonna 2023:

- Itsensä yksinäiseksi kokevien maahan muuttaneiden osuus oli Päijät-Hämeessä suurempi (16 %) kuin maassa keskimäärin (14 %).
- Syrjintää kokenutta maahan muuttanutta väestöä oli Päijät-Hämeessä hieman vähemmän (41 %) kuin maassa keskimäärin (42 %).
- Päivittäisen elämänsä turvalliseksi kokeneiden maahan muuttaneiden osuus oli Päijät-Hämeessä suurempi (81 %) kuin maassa keskimäärin (77 %).
- Maahan muuttaneiden toimintarojoitteet terveysongelman vuoksi ovat yleisempiä Päijät-Hämeessä (27 %) kuin maassa keskimäärin (22 %).
- Maahan muuttaneella väestöllä esiintyi Päijät-Hämeessä yleisemmin psyykkistä kuormittuneisuutta (24 %) kuin maassa keskimäärin (22 %).
- Päijät-Hämeessä onnelliseksi itsensä kokevia oli maahan muuttaneesta väestöstä 39 % ja koko maan maahan muuttaneesta väestöstä 46 %.
- Itsensä osittain tai täysin työkyvyttömäksi kokevien osuus oli maahan muuttaneessa väestössä suurin Päijät-Hämeen hyvinvointialueella (28 %), koko maan maahan muuttaneesta väestöstä koki itsensä osittain tai täysin työkyvyttömäksi 23 %.

Kansallinen terveysindeksi 2019–2021

Kansallinen terveysindeksi kattaa useita indikaattoreita, jotka korvaavat aiemman THL:n Sairastavuusindeksin ja Kelan Terveyspuntarin. Indeksit kokoavat yhteen aiempaa laajemmin tietoa väestön terveydestä sekä toiminta- ja työkyvystä.

Vuonna 2021 sairastavuuden kokonaisindeksissä Päijät-Häme sijoittui hieman koko Suomen lukua heikommalle puolelle. Lahden seudulla sairastettiin hieman koko maata enemmän. Maakunnan indeksi oli 104,1 koko maan vertailuluvun ollessa 100. Indeksiparanti selvästi edellisestä vuodesta 2019, jolloin luku oli

109,1. Tuoreimmassa tarkastelussa ovat kuitenkin mukana koronavuodet, jolloin lääkärissä käytiin varsinkin Etelä-Suomessa normaalia harvemmin ja diagnooseja tehtiin vähemmän kuin yleensä.

Sairastavuusindeksi ilmaisee alueen väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Indikaattori koostuu kymmenestä erillisestä sairausryhmittäisestä osaindeksistä, jotka kuvaavat kyseisten sairauksien yleisyyttä alueen väestössä. Indikaattorissa huomioitavat sairausryhmät ovat: syövät, sepelvaltimotauti, aivoverisuonitaudit, tuki- ja liikuntaleinsairaudet, vakavat mielenterveyden häiriöt, tapaturmat, muistisairaudet, keuhkosairaudet, diabetes ja alkoholisairaudet. Sairastavuusindeksi muodostetaan näiden osaindeksien painotettuna summuna. Kunkin sairausryhmän yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on kyseisen sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden ja elämänlaadun sekä sote-palvelukäytön kustannusten kannalta.

Päijät-Hämeessä sairastetaan erityisen paljon syöpää. Vuosia 2019–2021 koskevassa vertailussa Lahden seudun syöpäindeksi oli Manner-Suomen korkein yhdessä Kymenlaakson kanssa. Päijät-Hämeen syöpäindeksi oli 106,3. Suuri osa syövästä on ikäriippuvaisia. Mitä iäkkäämpää väestö on, sitä enemmän syöpää ilmaantuu. Syöpien lisäksi Päijät-Hämeessä oli huono indeksiluku aivoverisuonitaudeissa (122,1). Tilanne oli Suomen toiseksi huonoin. Kehnompia aivoverisuonitauti-indeksiä oli vain Etelä-Karjalassa, 123,5. Diabetesta sairastetaan Päijät-Hämeessä muuta maata vähemmän. Lahden seudun

diabetesindeksi oli 87,4. Manner-Suomessa vain Helsingissä (84,8) diabetesta sairastetaan asukasluvuun nähden harvemmin.

TEAvisari

TEAvisari on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) työväline kunnille ja kouluille. TEAvisarin itsearviointitiedot kuvaavat suuntaa antavasti terveydenedistämistä eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. TEAvisarin tiedonkeruu tapahtuu joka toinen vuosi ja tulokset päivittyvät eri osa-alueilla (kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, perusterveydenhuolto, kulttuuri) hieman eriaikaisesti. Tässä esitetyt tulokset perustuvat vuosien 2021–2024 aineistoihin.

Terveysedistämistä aktiivisuus on Lahdessa TEAvisarin (2024) mukaan koko maata hiukan alhaisemmalla tasolla kuin Suomessa keskimäärin (Lahti 66 / koko maa 69). Tilanne on heikentynyt hieman vuoden 2019 tasosta (68). Sektoreittain tarkasteltuna Lahdessa lukiokoulutuksessa (66/65) on onnistuttu maan keskitasoa paremmin. Perusopetuksen (61/64), liikunnan (68/69), kulttuurin (61/72) ja perusterveydenhuollon (66/70) osalta ollaan alle maan keskitason. Kokonaisuutta tarkasteltaessa kaikissa sektoreissa oli parannettavaa, paitsi kuntajohdon sektorilla tulokset olivat hyviä. Millään sektorilla tulos ei ollut huono *Tulokset - TEAvisari - Terveiden edistämisen vertailutietojärjestelmä*.

Plussia TEAvisarin mukaan:

- + Lahdessa asukkaiden osallisuus toteutuu hyvin. Vuosittaisessa talous- ja toimintasuunnitelmassa on määritelty kuntalaisten osallisuuden edistämisen tavoitteet, kaupunkiin on laadittu erillinen osallisuusohjelma. Hyvinvoiva Lahti -työryhmä toimii osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisestä vastaavana työryhmänä. (TEA 2023)
- + Päätösten ennakoarviointi on käytössä. (TEA 2023)
- + Avustukset yhteisöille. (TEA 2023)
- + Kuntalaisia otetaan mukaan kulttuuripalvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. (TEA 2023)
- + Kirjastojen fyysiset asiakaskäynnit asukaslukua kohden. (TEA 2023)
- + Perusopetuksen oppilashuollon toimintatavat ja -periaatteet on kuvattu Lahdessa maan keskitasoa paremmin ja oppilaiden poissaoloja seurataan ja niihin puututaan rakennetun mallin mukaisesti. (TEA 2023)
- + Perusopetuksessa on luotu toimenpiteitä, jotka lisäävät liikuntaa koulupäivään. (TEA 2023)
- + Liikuntapalveluissa liikunnan olosuhteisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on käytössä palveluverkoston suunnittelussa. (TEA 2024)
- + Liikuntapalveluissa seurataan seuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten osuutta. (TEA 2024)
- + Lukiossa järjestetään kaikille avoimia keskustelutilaisuuksia; vanhempainyhdistys- ja opiskelijakuntatoiminta. (TEA 2022)

Kehittämiskohteita TEAvisarin mukaan:

- Kuntalaisten mahdollisuus osallistua kunnan hankintojen valmisteluun, seurantaan tai arviointiin. (TEA 2023)
- Johtamisvastuun määrittely liittyen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja järjestöyhteistyön koordinointiin. (TEA 2023)
- Alueelliset kulttuurihyvinvointia tukevat rakenteet. (TEA 2023)
- Kulttuurin edistämisestä vastaavien viranhaltijoiden tai kulttuurin asiantuntijoiden osallistuminen valmisteilla olevien päätösten vaikutusten ennakoarviointiin. (TEA 2023)
- Kouluruokailun toteuttaminen eri yhteistyötahojen (kouluruokailusta vastaava henkilöstö, oppilaat, kouluterveydenhuolto, vanhemmat) kanssa. (TEA 2023)

- Lukiokoulutuksen osalta kehittämistoimenpiteitä tulisi kohdentaa tupakoinnin ja päihteiden käytön sekä poissaolojen seurantaan. Myös häiriöiden ja ongelmatilanteiden sekä tapaturmien (oppilaitoksen alueella ja koulu- ja muulla siirtymisreitillä) seurantaan tulee kiinnittää huomiota. (TEA 2022)
- Liikunnan osalta kehittämiskohteeksi nousee liikuntaneuvonnan tavoitteiden määrittely toiminta- ja taloussuunnitelmaan. (TEA 2024)

Kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja opiskelusta, elintavoista sekä siitä, miten palvelut vastaavat tarpeisiin. Kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa perusopetuksen 4.–5. ja 8.–9. -luokkien oppilaille sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen perus-tutkinnon 1.–2. vuoden opiskelijoille.

Tulokset ovat koottuna Lahden verkkosivuille [Kouluterveyskysely 2023](#).

Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely

Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely on toteutettu Lahdessa kaksi kertaa avoimena verkkokyselynä. Ensimmäisen kerran kysely toteutettiin lokakuussa 2020, jolloin kyselyyn vastasi 940 henkilöä. Toisen kerran kysely toteutettiin helmikuussa 2023, jolloin vastaajia oli 989.

Kyselyssä kartoitettiin lahtelaisten:

- tyytyväisyyttä elämäntilanteeseen
- osallistumisaktiivisuutta
- tyytyväisyyttä rakennettuun ympäristöön ja palveluihin
- huolestuneisuutta ilmastonmuutoksesta
- hyvinvointia vahvistavia asioita
- tapoja ja tottumuksia
- turvallisuuden tunnetta

Kyselyn tulokset on koottu diasarjaan: [Hyvinvointi- ja turvallisuuskysely 2023](#)

Nostoja teemasta tyytyväisyys elämäntilanteeseen

Päivittäinen pärjääminen. Vastaajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä omaan pärjäämiseen oli 72,5 %. Jokseenkin tyytyväisiä 22,3 %. Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä 5 %.

Kuuluminen ryhmään tai yhteisöön. Vastaajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä mahdollisuudesta kuulua itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön oli 60,2 %. Jokseenkin tyytyväisiä 23,1 %. Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä oli 13,5 %.

Työkyky. Vastaajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä omaan työkykyynsä oli 63 %, jokseenkin tyytyväisiä 15,9 %. Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä oli 11,2 %. Kantaansa ei osannut sanoa 9,5 %.

Nostoja teemasta osallistumisaktiivisuus

Kulttuuripalvelut. Vastaajista erittäin paljon tai paljon kulttuuripalveluja käyttäviä oli 42,3 %. Harvoin, erittäin harvoin tai ei lainkaan kulttuuripalveluja käytti 57,5 % vastaajista.

Luonnosta nauttiminen. Vastaajista erittäin paljon tai paljon luonnosta nauttivia oli 88,7 %. Vähän tai erittäin vähän luonnosta nauttivia oli 10,8 % vastaajista.

Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kaupungin kehittämiseen ja itseä koskeviin asioihin. Vastaajista erittäin paljon tai paljon osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia koki 17,5 %. Vähän, erittäin vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa koki 73,3 %. 9,2 % ei osannut sanoa kantaansa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin.

Nostoja teemasta rakennettu ympäristö ja palvelut

Rakennettu ympäristö. Vastaajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä asuinalueen rakennettuun ympäristöön oli 56,6 %. Jokseenkin tyytyväisiä 33,7 %. Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä oli 9,7 % vastaajista.

Palveluiden saavutettavuus. Vastaajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä jokapäiväisten palveluiden saavutettavuuteen oli 66 %. Jokseenkin tyytyväisiä 23,7 %.

Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä oli 10 % vastaajista.

Kohtelu julkisissa palveluissa. Vastaajista erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä kohteluun julkisissa palveluissa oli 65,9 % vastaajista. Jokseenkin tyytyväisiä 21,5 %. Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä oli 8,3 % vastaajista. Eniten käytettyjä palveluja olivat sosiaali- ja terveyspalvelut, julkinen liikenne, kirjastopalvelut ja Lahti-pisteen palvelut.

Nostoja teemasta huolestuneisuus ja toimenpiteet ilmastonmuutokseen liittyen

Kuinka huolestunut olet ihmisestä johtuvasta ilmastonmuutoksesta? Vastaajista erittäin huolestuneita tai huolestuneita ihmisestä johtuvasta ilmastonmuutoksesta oli 64,3 %. 26,1 % ei ollut kovinkaan huolestuneita ja 7,6 % ei lainkaan huolestuneita.

Kävely ja pyöräily. Vastaajista kävelyä ja pyöräilyä oli lisännyt erittäin paljon tai paljon 50,2 %. Vähän kävelyä ja pyöräilyä lisänneitä oli 32,7 % ja ei lainkaan 15 % vastaajista.

Kierrättäminen. Vastaajista tavaroiden kierrättämistä oli lisännyt erittäin paljon tai paljon 65,2 %. Vähän kierrättystä oli lisännyt 26,2 ja ei lainkaan 6,5 % vastaajista.

Hävikkiruoka. Vastaajista hävikkiruokan määrää oli vähentänyt erittäin paljon tai paljon 64,5 %. Vähän hävikkiruokan määrää oli vähentänyt 24,5 % ja ei lainkaan 8,5 % vastaajista.

Päihteet ja rahapelaaminen

Alkoholi. Vastaajista 55,6 % ei koskaan käyttänyt kerralla alkoholia yli 6 annosta tai enemmän ja 39,3 % käytti sitä harvemmin kuin kerran viikossa. 5,1 % käytti alkoholia kerralla yli 6 annosta kerran viikossa tai useammin kuin kerran viikossa.

Huumausaineet. 98,7 % vastaajista kertoi, ettei ole käyttänyt huumausainetta viimeisen kuukauden aikana ja 1 % vastaajista kertoi käyttäneensä. Vastaajista kaksi ilmoitti käyttävänsä kannabista ja yksi kokaiinia.

Rahapelaaminen ei ollut aiheuttanut viimeisen vuoden aikana ongelmia. 97,8 % vastaajista. Ongelmia oli kokenut 1,5 % vastaajista.

Väkivalta ja sen uhka

Väkivallalla uhkailun kohteeksi joutumisesta oli 8 % vastaajista erittäin huolestuneita ja 19,6 % huolestuneita. 25,6 % asia ei huolettanut ollenkaan ja 44 % vastaajista ei ollut kovinkaan huolissaan väkivallalla uhkailun kohteeksi joutumisesta.

Väkivallan kohteeksi joutumisesta oli vastaajista 7,5 % oli erittäin huolestuneita ja 19,3 % huolestuneita. 26,4 % asia ei huolettanut ollenkaan ja 44 % vastaajista ei ollut kovinkaan huolestunut siitä, että he joutuvat väkivallan kohteeksi. 2,2 % ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Seksuaalinen ja muu häirintä

Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisesta oli vastaajista erittäin huolestuneita 5,7 % ja huolestuneita 14 %. 34,2 % vastaajista asia ei huolettanut ollenkaan ja 42,9 % ei ollut seksuaalisesta häirinnän kohteeksi joutumisesta kovinkaan huolestunut. 3,2 % ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Seksuaalirikoksen uhriksi joutumisesta oli vastaajista erittäin huolestuneita 5,1 % ja huolestuneita 11,6 %. 39,9 % vastaajista asia ei huolettanut ollenkaan ja 41,9 % ei ollut seksuaalirikoksen uhriksi joutumisesta kovinkaan huolestunut. 3,6 % ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Muunlaisen häirinnän kohteeksi joutumisesta oli vastaajista 7,6 % oli erittäin huolestuneita ja 21,4 % huolestuneita. 21,2 % vastaajista asia ei huolettanut ollenkaan ja 46,2 % ei ollut muunlaisen häirinnän kohteeksi joutumisesta kovinkaan huolestunut. 3,7 % ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

Turvallisuudentunne

Kyselyssä oli mahdollista sijoittaa kartalle turvattomaksi ja viihtyisäksi kokemiaan paikkoja keskustasta ja omalla asuinalueeltaan:

- Lahden keskustaan asetettiin yhteensä 1186 turvatonta paikkaa, näistä 546 merkintää liittyi päihteiden käyttöön ja/tai myyntiin, 8 merkintää koettuun väkivallan uhkaan, 241 ihmisjoukkoihin kuten ”nuorisoporukoihin”, 250 muu syy tai ei selitettä, 92 liikenteen aiheuttamaan turvattomuuteen, 31 merkintää epämiellyttävään

tai turvattomuutta aiheuttavaan rakennettuun ympäristöön ja 18 kertaa syynä oli puutteellinen valaistus.

- Viihtyisiä alueita merkittiin lähes 1000 kappaletta. Avovastauksissa korostuivat luonnon, rauhallisuuden, maisemien ja lenkkipolkujen merkitys.
- Eri asuinalueille turvattomiksi koettuja paikkoja merkittiin 382 kertaa. Päihteiden käyttö tai myynti oli syynä 113 kertaa ja vaaralliseksi koettu liikenne 83 kertaa. Muut syyt olivat selvästi vähemmän edustettuja.

Oma asuinalue koettiin turvallisemmaksi kuin Lahden kaupungin keskusta. Oman asuinalueellansa yksin kävellessään päivällä tunti olonsa turvallisiksi 79,9 % vastaajista ja lähes turvallisiksi 14,4 %, ilta ja yöaikaan perjantaina ja lauantaina olonsa turvallisiksi tunti 43 % vastaajista ja lähes turvallisiksi 34,6 %. Muina ilta-aikoina omalla asuinalueellaan yksin kävellessä tunti olonsa turvallisiksi 53,7 % ja lähes turvallisiksi 28,3 % vastaajista.

Lahden keskustassa yksin kävellessä päivällä olonsa turvallisiksi tunti 49,7 % vastaajista ja lähes turvallisiksi 39 %, ilta ja yöaikaan perjantaina ja lauantaina olonsa turvallisiksi tunti 11,9 % vastaajista ja lähes turvallisiksi 28,4 %. Muina ilta-aikoina Lahden keskustassa yksin kävellessä tunti olonsa turvallisiksi 21,6 % ja lähes turvallisiksi 36,2 % vastaajista.

Päihdetilannekysely

Lahdessa toteutettiin päihdetilannekysely syksyllä 2022. Kyselyllä kartoitettiin kaupungin asukkaiden näkemyksiä ja mielipiteitä päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin (savukkeet, nuuska, sähkösavuke) ja rahapeleihin liittyen sekä etsittiin keinoja ja ideoita päihdehaittojen vähentämiseksi. Edellinen kysely toteutettiin vuonna 2019 ja silloin vastaajia oli 1454. Vuonna 2022 Lahdessa vastaajien määrä oli yhteensä 3380, joista täysi-ikäisiä oli 2333 ja alle 18-vuotiaita 1047. Päijät-Hämeessä oli ensimmäistä kertaa oma versio kyselystä alle 18-vuotiaille.

Vastausten perusteella yleinen päihdetilanne aiheuttaa asukkaissa huolta. Sekä nuorista että aikuisista useampi on enemmän huolissaan läheisestä kuin itsestään. Näkyvän päihteidenkäytön lisääntyminen ja huumekauppa ahdistaa ja yksittäinen kuntalainen kokee itsensä usein neuvottomaksi siinä, miten tilannetta voisi parantaa. Kuntalaiset turhautuvat siitä, ettei asialle tehdä tarpeeksi.

Aikuiset näkevät nuoria enemmän alaikäisten päihdeidenkäyttöä, sähkötupakointia ja nuuskaamista lukuun

ottamatta. Eniten havaintoja aikuisilla on alaikäisen tupakoinnista (85 %) ja alkoholinkäytöstä (70 %). Reilut 60 % alle 18-vuotiaista vastaajista on havainnut alaikäisen sähkösavukkeiden tai nuuskan käyttöä. 73 % aikuisista vastaajista oli sitä mieltä, että alaikäisen alkoholinkäyttöön, tupakoimiseen, nuuskaamiseen tulisi puuttua enemmän ja 84 % mielestä alaikäisen huumekekeiluihin ja käyttöön on puututtava vahvemmin.

Vastaajilta kysyttiin myös, millaista ehkäisevää päihdetyötä kaupungissa toivottaisiin tehtävän ja millaisin keinoin päihdehaittoja ehkäistä. Vastaajat toivoivat, että lapsiin ja nuoriin satsattaisiin tarpeeksi esimerkiksi riittävin resurssein. Koululta haluttiin päihdeiden käyttöön ja välittämiseen puuttumista, riskissä olevien tunnistamista, päihdekasvatusta ja kiusaamiseen puuttumista. Nuorille toivottiin myös lisää ajanviettopaikkoja, jolloin he olisivat poissa kaduilta, leikkipuistoista ja kauppakesuksista.

Päihkeitä käyttävien haluttiin saavan mahdollisimman helposti hoitoa niin mielenterveyden ongelmiin, kuin päihdeidenkäyttöön liittyen. Jonkun verran toivottiin käyttöhuoneita, mutta niitä myös vastustettiin, koska pelättiin, että varsinainen ongelma jää korjaamatta. Lisää ammattilaisia toivottiin jalkautumaan kaduille kohtaamaan sekä nuoria että päihdeidenkäyttäjiä.

Nuorten vastauksissa korostui, että aikuisten pitää puhua nuorten kanssa asioista suoraan niiden oikeilla nimillään ja kertoa myös päihdehaitoista. Aikuisten tulisi puuttua heti epäkohtiin ja tilanteisiin, jossa he huomavat, että nuori kaipaa apua.

Yhteenveto päihdetilannekyselyn tuloksista löytyy [*PowerPoint-esitys \(lahti.fi\)*](#)

Jätevesitutkimus

THL:n tekemä [*jätevesitutkimus*](#) tuottaa tietoa huumeiden käytön alueellisesta esiintyvyydestä ja siinä tapahtuvista muutoksista. Jätevesitutkimusta on tehty vuodesta 2012 alkaen. Lahti on ollut mukana mittauksissa parillisina vuosina. Tulosten mukaan huumeiden yhteenlaskettu käyttö on Suomessa lähes kolminkertaistunut siitä, kun mittaukset aloitettiin.

Lahten seudulla Kariniemen ja Ali-Juhakkalan puhdistamoihin menevät Lahten ja Hollolan 123 000 tuhannen asukkaan jätevedet. Maaliskuussa 2024 (THL) tehtyjen tulosten mukaan MDMA:n eli ekstaasin käyttö on lähes kolminkertaistunut edelliseen mittaukseen (THL 11/2022) verrattuna, mutta edelleenkin sen käyttö on pienempää kuin monissa muissa Suomen kaupungeissa. Samoin metamfetamiini käyttö on Lahten seu-

dulla vähäistä, ja sen käyttö on vähentynyt edelliseen mittaukseen verrattuna. Kokaiinin käyttö on Lahdessa lisääntynyt ja on maan kolmanneksi suurinta Espoon ja Helsingin jälkeen. Amfetamiinin käyttö on lisääntynyt maan suurimmissa kaupungeissa, samoin Lahdessa. Täällä amfetamiinia käytetään toiseksi eniten asukasta kohden kaupunkien välisen vertailun mukaan.

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA)

Lahtelaisten tyytyväisyyttä palveluihin selvitettiin Kaupunki- ja kuntapalvelut -kyselyllä loka-marraskuussa 2022. Kysely lähetettiin 2 100:lle satunnaisesti valitulle 18–79-vuotiaalle lahtelaiselle ja siihen vastasi yhteensä 550 henkilöä, vastausprosentti oli 26,9. Vastaajista 48 % oli yli 65-vuotiaita. Kyselyn toteutti FCG Konsultointi Oy. Edellisen kerran kysely toteutettiin marraskuussa 2020, jolloin kyselyyn vastasi yhteensä 658 henkilöä, vastausprosentti oli 32,9. Vastaajista 46 % oli yli 65-vuotiaita.

Tyytyväisimpiä vastaajat olivat juomaveden laatuun, kirjastopalveluihin sekä kuntoratoihin ja ulkoilureitteihin. Eniten kehitettävää koettiin olevan kaupungin talousasioiden hoidossa, vanhusten kotihoidossa sekä vanhusten asumis- ja laitospalveluissa. Lahden kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut on vuoden 2017 alusta alkaen järjestänyt Päijät-Hämeen kuntaoyhtymä ja vuoden 2023 alusta alkaen Päijät-Hämeen hyvinvointialue.

Edelliseen kyselyyn verrattuna tyytyväisyys oli kasvanut eniten yritystoiminnan edistämiseen, museoihin ja kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Tyytyväisyyttä oli kasvanut eniten katujen ja teiden hoitoon, varhaiskasvatukseen ja peruskouluun.

Ympäristöasiat kiinnostavat lahtelaisia. Vastaajista 69 % piti Lahden kaupungin toimintaa sopivana ilmastomuutoksen hillitsemisen ja siihen varautumisen suhteen. Osuus on kasvanut viisi prosenttiyksikköä vuodesta 2020. Joukkoliikenteen kehittäminen, ruokahävikin vähentäminen ja ruokatalouden edistäminen sekä kiertotalouden edistäminen koettiin tärkeimmiksi keinoiksi ilmastomuutoksen hillitsemiseksi tai siihen sopeutumiseksi.

Lähes puolet vastaajista piti erittäin tai melko tärkeänä, että Lahti on Suomen johtava ympäristökaupunki. Vastaavasti 29 % piti asiaa erittäin tai melko tarpeelltomana.

Lahten vahvuuksina ympäristöasioissa pidettiin vesien suojelua ja Vesijärven kunnostusta (59 % vastaajista), mutta myös luonnon monimuotoisuutta ja uusiutuvan energian hyödyntämistä piti Lahden vahvuutena lähes kolmasosa vastaajista.

5

Hyvinvointitiedon perusteella tehdyt johtopäätökset ja linjaukset hyvinvointi- suunnitelmaan 2026–2029

Tähän osioon on nostettu keskeisiä ilon ja huolen aiheita lahtelaisten hyvinvoinnista.

Keskeisimpiä ilmiöitä Lahdessa

Ilon aiheita Lahdessa vuosina 2021–2024

- Lahti on yhä merkittävämpi opiskelu- ja yliopistokaupunki
- koulutustaso nousee ja osaajia on kaupungissa yhä enemmän
- väestö kasvaa ja kansainvälistyy
- pitkäaikaistyöttömyys vähenee
- matalan kynnyksen liikunta- ja kulttuuritarjonta lisääntyy
- asukkaiden osallistumismahdollisuudet lisääntyvät
- iso osa lahtelaisista voi hyvin
- edistyksellinen nuorisotyö

Lahti kansainvälistyi, maahanmuutto vilkastui ja väestö kasvoi. Kaupungilla tehtiin huomattava määrä hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä sekä osallistettiin kaikki kaupungin palvelualueet hyvinvointikertomustyöhön. Aktiivinen yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa mahdollisti useita hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä eri ikäryhmissä ja eri elämänvaiheissa oleville.

Huolen aiheita Lahdessa vuosina 2021–2024

- eri ikäisten mielialaongelmat
- liikkumattomuus eri ikäryhmissä
- päihteiden käyttö
- kiusaamisen, seksuaalisen häirinnän ja väkivallan lisääntyminen lasten ja nuorten keskuudessa
- yksinäisyyden lisääntyminen ja vähäinen osallistuminen
- kaupungin kyky vastata kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon
- vaikeana pysyvä työllisyystilanne ja toimeentulon haasteet

Ilmiöpohjaisen hyvinvointityön jatkokehitys ja tulevaisuus Lahdessa

Vuosina 2021–2024 Lahdessa tehtiin monialaista hyvinvointityötä kaupunkiorganisaation kaikissa peruspalveluissa ja monialaisissa yhteistyöverkostoissa eri toimijoiden kanssa - hyvinvointityön tulevaisuus kau-

pungissa näyttääkin valoisalta. Hyvinvointityö kytkeytyy kaupungin strategiaan ja kestäväen kehityksen tavoitteisiin. Ympäristökaupungissa on edistetty kaupungin elinvoimaa ja asukkaiden hyvinvointia tarjoamalla erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia ja kestäväen liikkumisen ratkaisuja. Tämä on hyvä lähtökohta jatkaa monialaisen hyvinvointityön kehittämistä. Hyvinvointityön tavoitteena on lisätä kaikenikäisten lahtelaisten hyvinvointia, osallisuutta, terveyttä ja toimintakykyä sekä ehkäistä sairauksia ja syrjäytymistä ja vahvistaa alueen elinvoimaa.

Lahdella on hyvät edellytykset kehittää hyvinvointityötään keskeisten tunnistettujen ilmiöiden pohjalta:

- Monialainen työllistymisen edistäminen
- Kaikenikäisten osallistumismahdollisuuksien varmistaminen
- Yhteistyön eri toimijoiden kesken: kaupunki, järjestöt, seurakunnat, hyvinvointialue ja yksityinen sektori
- Yksinäisten tavoittaminen ja aito kohtaaminen
- Ennaltaehkäisevä työ ja monialainen yhteistyö
- Lähivihreästä ja luonnosta huolehtiminen: luonnon merkitys asukkaiden hyvinvoinnille
- Arkiliikunnan olosuhteiden ylläpitäminen

Hyvinvointityön tulevaisuuteen vaikuttaa myös taloudellinen tilanne. Kaupungissa tulee kokeilla rohkeasti uusia menetelmiä ja pyrkiä löytämään kustannustehokkaita ja vaikuttavia ratkaisuja hyvinvointiin edistämiseen.

Hyvinvointitietoa hyödynnetään aiempaa vahvemmin myös päätösten vaikutusten ennakoarvioinnissa. Lahden kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti suosituksen vaikutusten ennakoarvioinnin tekemisestä päätösvalmistelussa 25.1.2021 § 38. Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) päämääränä on kuntalaisten hyvinvoinnin ja kunnan elinvoiman edistäminen. Tavoitteena on, että jokaisen päätösvalmistelun aluksi tehdään ratkaisu vaikutusten ennakoarvioinnista.

Hyvinvointityötä tehdään ajan hermolla ja tulevaisuuteen suuntautuen. Hyvinvointikertomus ohjaa seuraavan hyvinvointisuunnitelman 2026–2029 laadintaa.

6

Lähteet

Lahden kaupungin toimintaa ohjaavat kaupunkistrategian lisäksi useat suunnitelmat ja ohjelmat, joiden tavoitteena on lisätä asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta, terveyttä ja toimintakykyä sekä ehkäistä sairauksia, riippuvuuksia ja syrjäytymistä sekä vahvistaa alueen elinvoimaa.

- [Alueellinen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma 2021–2025](#) (pajjat-hame.fi)
- [Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toimintaohjelma 2021–2025](#) (lahti.fi)
- Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus [Kaupunki- ja kuntapalvelut 2022](#)
- [Keskustan turvallisuussuunnitelma 2023](#), Lahti
- [Kestävän kaupunkiliikkumisen ohjelma](#)
- Lahden alueen ruoka-apuselvitys <https://dila.fi/ruoka-aputoiminta-lahdessa-selvitys-nykytilanteesta/>
- Lahden kaupungin [Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidesuunnitelma](#)
- Lahden kaupungin [Osallisuusmalli - Lahti](#)
- Lahden [Kaupungin strategia - Lahti](#)
- [Lahden kaupungin vammaispoliittinen ohjelma 2021–2024 selkokielellä](#)
- Lahden kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2020–2024
[Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma](#)
- Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu 2020–2023 [Työllisyyden kuntakokeilu](#)
- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa](#)
- Liikennepoliittiset linjaukset [Lahti liikennepoliittiset linjaukset](#)
- Liikkuva Päijät-Häme 2030 -ohjelma [Liikkuva_Pajjat-Hame_2030_jakeluun.pdf](#)
- Lähiöohjelma [Lahti lähiöohjelma](#)
- [Maakunnallinen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma](#)
- [Päijät-Hämeen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2021-2025](#) (pajjat-hame.fi)
- Päijät-Hämeen [Maahanmuutto-ohjelma 2021–2025](#)
- Päijät-Hämeen ravitsemuskertomus 2015–2020 ja ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma 2021–2025
[Ravitsemuskertomus ja -suunnitelma](#)
- [Suunnitelma_ikaantyneen_vaeston_tukemiseksi_2021-2025.pdf](#) (pajjat-hame.fi)
- [Yleiskaavatyö 2021–2025 - Lahti](#)

7

Liitteet

- Liite 1A.** Nostoja laajasta hyvinvointikertomuksesta / Lapset ja nuoret
- Liite 1B.** Nostoja laajasta hyvinvointikertomuksesta / Työllisyys, aikuisväestö ja ikääntyneet
- Liite 2.** Hyvinvointikertomus 2021–2024: Ilmiöitä ja toimenpiteitä
- Liite 3.** Hyvinvointikertomuksen seurantaindikaattorit

Liitteet ovat luettavissa Lahden kaupungin verkkosivuilla
www.lahti.fi/vapaa-aika/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen

Hyvinvointikertomuksen laadintaan osallistuneet henkilöt

Tiina Granqvist, sivistyspalvelut
(Hyvinvoiva Lahti -työryhmän pj.)
Heikki Turunen, sivistyspalvelut
(Hyvinvoiva Lahti -työryhmän vpj.)
Pia Haverinen, osallisuus ja hyvinvointipalvelut
(Hyvinvoiva Lahti -työryhmän siht.)
Sari Alm, konsernipalvelut
Eeva Friberg, työvalmennus
Minna Halme, sivistyspalvelut
Susanna Holopainen, työllisyyspalvelut
Virve Jämsén, perusopetuspalvelut
Matti Karhos, kulttuuripalvelut
Juha Kokkonen, konsernipalvelut
Liisa Kumpulainen, sivistyspalvelut
Piia Larinen, varhaiskasvatuspalvelut
Jaana Lehtinen, nuorisopalvelut
Marja Mikola, ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö
Tia Mäkinen, osallisuus ja hyvinvointipalvelut
Janina Mäntymaa, perusopetuspalvelut
Oili-Mirjam Naasko, viestintä
Sanna-Maija Nurminen, liikuntapalvelut
Laura Packalen-Vehko, Palvelutori
Antti Prepula, turvallisuusasiat
Pirita Rautavuo, kirjasto- ja tietopalvelut
Maikki Suhonen, osallisuus ja hyvinvointipalvelut
Johanna Säöksniemi, kaavoitus
Olli Toivonen, strategiatyö
Juha Valta, International House
Helene Vanninen, asuminen
Päivi Vihma, Wellamo-opisto

Lisäksi asiantuntija-apua valmisteluun ovat antaneet

Anja Brofeldt, kaupunginteatteri
Tiia Bucovschi, sivistyspalvelut
Juuso Heinämäki, kaupunkiympäristö
Satu Karila, osallisuus ja hyvinvointipalvelut
Maija Kylkilahti, kaupunginorkesteri
Terhi Lehti, kirjasto- ja tietopalvelut
Sinikka Leino-Rahikka, työllisyyspalvelut
Jesse Marola, konsernipalvelut
Inkeri Määttä, konsernipalvelut
Riitta Niskanen, kaupunkiympäristö
Susanna Ormaa-Perälä, nuorisopalvelut
Johanna Panttila, nuorisopalvelut
Päivi Pitkänen, osallisuus ja hyvinvointipalvelut
Johanna Rajala, Wellamo-opisto
Roosa Rusanen, sivistyspalvelut
Anne Saloranta, maahanmuuttotyö
Selina Sassila, työllisyyspalvelut
Jaakko Tikkala, yleiskaavoitus
Emmi Toivonen, nuorisopalvelut
Eero Tuomainen, turvallisuusasiat
Tuulia Tuomi, Lahden museot
Anna-Kaisa Vihersalo, nuorisopalvelut
Sanna Virta, osallisuus ja hyvinvointipalvelut
Mirja Willberg, työllisyyspalvelut
Mari Ylä-Sankola-Peltola, Wellamo-opisto

Kuvat

Lahden kaupunki

Graafinen suunnittelu

Jalo Toivio Design

Painotyö

PunaMusta Oy

Lahti